

DEPREM

ARAŞTIRMA KOMİSYONU DENEYİMİ

Temmuz 2021

İÇİNDEKİLER

Hazırlayan:
Özge Genç

Katkıda Bulunanlar:

Abdulkerim Erim
Derya Kap
Emine Uçak
Emre Yerli
Mücahit Turgut
Özlem Gültekin

Tasarım:
Selin Vatandaş

Copyright © July 2021

"Bu yayın Sivil Toplum için Destek Vakfı ve Turkey Mozaik Foundation desteğiyle hazırlanmıştır. İçeriğinden yalnızca Sivil Toplum ve Medya Çalışmaları Derneği sorumlu olup, herhangi bir şekilde destekçi kurumların görüşlerini yansıtmamaktadır."

Giriş

5

1. BÖLÜM

Meclis Araştırma Komisyonu Nedir?
Deprem Araştırma Komisyonu Nedir?

8

Deprem Araştırma Komisyonu
Çalışmalarını Neden İzledik?

10

Deprem Araştırma Komisyonu'na
Yönelik İzlenimler

13

2. BÖLÜM

Sivil Toplum ve Deprem Konusu

19

STK'ların Meclis Süreçlerine Katılımı

20

Kutu 1: STK'lar Arası İşbirliği ve Kamudan
Beklentiler" çalıştayından görüşler:

21

Sivil Toplumun Afet Yönetimine Katılımı
Nasıl Sağlanır?

24

STK'lar Arası İşbirliğinin Önemi	
STK'ların Kamuyla İletişim ve Koordinasyonu	25
Kutu 2: AKUT Başkanı Recep Şalcı ile Deprem Araştırma Komisyonu'na İlettikleri Öneriler Hakkındaki Röportajdan Kesitler	26
Kutu 3: STK'lar Arası İşbirliği ve Kamudan Beklentiler" Çalıştayından Görüşler: Milletvekilleri	33

3. BÖLÜM

STK'ların Deprem Politikalarına Katılımına Yönelik Öneriler

36

GİRİŞ

Türkiye'deki 18 şehir ve 80 ilçenin aktif fay hatları üzerinde kurulmuş olması, depreme yönelik bilinçlenme, tedbir ve afet sonrası için politikalar konularında acil önlemlerin alınması ve yatırımların artırılması anlamına geliyor. Tüm dünyada 2020 yılında depremlerde toplam 205 kişi hayatını kaybetti. Bu can kayıplarının 167'si deprem öncesi tedbirlerin yetersizliği nedeniyle Türkiye'de yaşandı. En son, 30 Ekim 2020'deki İzmir Depremi, en büyük ölçekli deprem olmasa da en ölümcül deprem olarak kayıtlara geçti. 1999 Marmara depremi öncesinde bölgede inşa edilmiş binaların çoğu yeni bir büyük depreme karşı ayakta duramama tehlikesiyle karşı karşıya. Bu bağlamda, sadece İstanbul'da 300 binden fazla binanın acilen dönüştürülmesi gerekmekte ve 1 milyonu aşkın insanın hayatının tehlikede olduğu dile getirilmektedir.

İzmir Depremi sonrası, özellikle depreme karşı alınan tedbir ve önlemlerin yetersizliği, hasarlı binalarla ilgili sorumluluğun ortada kalması, cezai işlemlerin ve müeyyidelerin yetersizliği ve "fail" in her depremde hiçbir şekilde tam olarak adres edilememesi kamuoyunun gündemine oturdu. Bu tartışmanın bu kadar fazla ses getirmesinde, depremin Türkiye'nin Batı'sında en gelişmiş şehirlerden biri olan İzmir'de meydana gelmesi ve medyaya yansıyan görüntülerde aynı sokak içerisinde bazı binaların tamamen yıkılırken, diğerlerinin sağlam kalmasının yarattığı görsel kontrastı etkili oldu.

Türkiye'de pek çok şehrin fay hattı üzerinde olması, depreme karşı korunmayı gündelik hayatımızın bir pratiği haline getirmeyi zorunlu kılıyor. Ancak pandemi döneminde meydana gelen İzmir depreminde yaşananlar göstermektedir ki, ülkemizde afet politikaları ve konuya dair toplumsal pratikler deprem gibi temel bir alanda dahi oldukça kırılğan bir durumdadır.

İmara uygun olmayan zeminlerde imarın yayılması, yapı denetiminin sağlıklı bir şekilde işletilmemesi, kanunların caydırıcı bir şekilde uygulanmaması ve depremin yıkıcılığını minimuma indirebilecek öncül önlemlerin alınmaması elinizdeki çalışmanın çıkış noktalarından birisi olmuştur.

Depreme karşı öncül önlemlerden başlayarak, deprem sonrasında oluşabilecek ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etkilerin azaltılması ve yönetilmesine kadar uzayan süreçlere sivil toplum kuruluşlarının (STK) aktif bir şekilde katılımı hem oluşabilecek kayıpları azaltmaya katkı sağlayacak, hem de olası afetlerde yaraların sarılmasını hızlandıracaktır.

Sivil Sayfalar tarafından yürütülen “**Depreme Karşı alınabilecek Tedbirlerin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi**” Amaçlı Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu’nu **İzleme Projesi**”, İzmir Depremi’nin yarattığı kamuoyu baskısıyla, Kasım 2020’de, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) temsil edilen tüm siyasi partilerin ortak iradesi sonucu kurulan “Depreme Karşı alınabilecek Tedbirlerin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” Araştırma Komisyonu’nu izlemek; farkındalık çalışmalarıyla STK’ların katkı ve erişimlerine açmak ve STK’larla bilgi paylaşımı yapması konusunda ikna etmek gibi hedeflerle yürütüldü. Komisyon, halihazırda, toplantı ve saha ziyaretlerini gerçekleştirmiş olup, rapor yazım aşamasına geçmiş bulunmaktadır.

4 ay süren Proje boyunca, Sivil Sayfalar, geniş iletişim ağındaki STK’lara faaliyet planlarına TBMM Deprem Araştırma Komisyonu ile iletişim kurmak, Komisyonun faaliyetlerini izlemek, bu faaliyetlere katkı sunmak ve katkı sunmaya yönelik çalışmalar üretmelerini sağlamak üzere bir izleme çalışması yürüttü. Türkiye’de sivil toplum haberciliğinin ana adresi olan Sivil Sayfalar websitesi ve sosyal medya kanalları aracılığıyla, STK’ların Araştırma Komisyonu ile ilgili bilgilendirilmesi, Komisyon’a başvuru yöntemlerinin tanıtılması ve Komisyon’a başvuruları ya da Komisyon’un faydalanacağı şekilde çıktı üretilmesinin desteklenmesi yönünde bir **kampanya** yürüttü.

Türkiye genelinde farklı STK’ların afet çalışmalarında fırsat ve eksikliklerin tartışıldığı, STK’lar arası ve STK-kamu ilişkilerinin ve Deprem Araştırma Komisyonu için üretilebilecek içeriğin tartışıldığı geniş katılımlı bir **çalıştay** düzenlendi.

Sivil Sayfalar websitesinde, görüşmeyi kabul eden Komisyon üyeleri ile afet ve deprem alanında çalışan STK temsilcileri ile mülakatlar yayınladı.

Elinizdeki rapor, Meclis Deprem Araştırma Komisyonu’nun çalışma süresi boyunca üretilen içeriğin ve izleme faaliyetinin ana bulgularını içermekte, bu süreçte Parlamento-STK ve STK’lar arası ilişkilere yönelik tespitlere yer vermektedir. Raporun sonunda, 4 aylık süren ve katılımcı ve şeffaf siyaset üretme imkânı sunan, Deprem Tedbirlerine ilişkin kurulan Meclis Araştırma Komisyonu tecrübesinden yola çıkarak, süreçte saptanan sorun ve eksikliklere ilişkin önerilere yer verilmektedir.

1. BÖLÜM

MECLİS ARAŞTIRMA KOMİSYONU NEDİR?

TBMM denetleme yetkisini kullanma biçimleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98. maddesinde tanımlanmıştır. Bu maddeye göre Meclis denetleme yetkisini yazılı soru, Meclis araştırması, genel görüşme ve Meclis soruşturması yollarıyla kullanmaktadır. Meclis Araştırması Komisyonu'na temel olan meclis araştırması yöntemi, ilgili maddede "Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir" şeklinde tanımlanmaktadır. Meclis araştırması sürecinin başlatılması belli prosedürlere göre yapılmaktadır. Meclis İç Tüzüğü'nün 104. ve 105. maddelerinde bu prosedürler ortaya konulmuştur. Bu maddelere göre meclis araştırması, "araştırma istemi önergesi"nin meclise sunulması ile başlamaktadır. Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi ise "meclis araştırması komisyonu" adı verilen özel bir komisyona devredilmektedir. Bu komisyonun araştırma konusu ile ilgili yapacağı çalışmalara süre sınırlaması getirilmiştir. Öyle ki, süre standardı üç ay olarak belirlenmiş, ek süre talebinin olması durumunda bir ay uzatılması imkânı tanınmıştır. Çalışmalarını dar bir süre zarfında yürütmesi gereken komisyon, ilgili maddeye göre;

"Bakanlıklarla genel ve katma bütçeli dairelerden, mahallî idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden, TRT'den, kamu iktisadî teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ve kamu yararına çalışan derneklerden

bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir".

Dolayısıyla milletvekillerinin tek başlarına veya toplu olarak verdikleri önergelerle başlayan meclis araştırması komisyonları, farklı türde paydaşlarla ilgili konuya dair yapılacak yoğun tempolu çalışma kampları anlamına gelmektedir.

DEPREM ARAŞTIRMA KOMİSYONU NEDİR?

Kısaca "TBMM Deprem Araştırması Komisyonu" olarak ifade ettiğimiz komisyonun resmi adı "**Depreme Karşı Alınabilecek Önlemlerin Ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu**"dur. TBMM Deprem Araştırması Komisyonu'nun kurulmasına ilişkin 3 Mart 2021 tarihinde yayınlanan 1269 no.lu karar aşağıdaki gibidir:

"Depreme Karşı Alınabilecek Önlemlerin ve Depremlerin Zararlarının En Aza İndirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis araştırması açılmasına, bu araştırmayı yapacak Komisyonun 22 üyeden kurulmasına, Komisyonun çalışma süresinin Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimi tarihinden başlamak üzere 3 ay olmasına ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışmasına, Genel Kurulun 03.11.2020 tarihli 11'inci birleşiminde karar verilmiştir."

Komisyon, TBMM'de temsil edilen AK Parti, CHP, MHP, İYİ Parti ve HDP'nin verdiği önergelerle, partiler arası bir konsensüs ile kurulmuştur. Parti önergelerine bakıldığında komisyonun kurulma gerekçeleri tematik olarak ortak olsa da, deprem araştırması gerekçelendirilirken kullanılan argümanların mevcut siyasi ittifaklara özgü setler oluşturduğu görülmektedir. Örneğin, AK Parti ve MHP önergeleri incelendiğinde, araştırmaya gerekçe gösterilen hususların: "Depremle mücadele bağlamında halihazırda mevcutta bulunan idari ve yasal düzenlemelerin mali, hukuki, idari ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesi", "Depremlerde can ve mal güvenliğinin sağlanması, bireysel ve toplumsal deprem bilincinin artırılması, depremlerin meydana getireceği fiziksel, sosyal, psikolojik, çevresel ve ekonomik hasarların en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin belirlenmesi" ve "Planlı, sürdürülebilir ve güvenli yaşam alanlarının oluşturulabilmesi için yapılacakların tespiti" şeklinde belirlendiği görülmektedir.

CHP, İYİ Parti ve HDP önergelerinde ise Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planının yukarıda bahsedilen hususlarla ilgili yeniden kurgulanmasının gerekli görüldüğü, bunların yanı sıra depreme ilişkin daha önce kurulan araştırma komisyonlarının öneri ve tespitlerine başvurulmayarak çalışma bulgularının işlevsiz kılındığı, Özel İletişim Vergisi adıyla toplanan deprem vergilerinin nereye harcandığının belli olmadığı belirtilerek şeffaflık ilkesinin ihlal edildiği, dayanıksız yapı stoku meselesine çok sayıda yıkıcı deprem deneyimine rağmen yeterince özen gösterilmediği ifade edilmiş, İmar Affı düzenlemeleri eleştirilmiştir. Bu doğrultuda önergelerde;

"İzmir depreminin ekonomik sosyal sonuçlarının, deprem sonunda binaları zarar gören halkın ihtiyaçlarının, depremden dolayı yıkılan ve zarar gören binaların ve sorumlularının tespit edilmesi", "Yıkılan binaların yerine depreme dayanıklı binaların yapılması,

Türkiye genelinde, imar affının sonuçlarının, illerde deprem toplanma alanlarının yetersizliğinin, deprem yönetmeliğinin uygulanıp uygulanmadığının ve Hükûmetin deprem politikasındaki eksikliklerinin belirlenmesi" ve "Deprem için toplanan vergilerin akıbetinin öğrenilmesi, deprem vergilerinden ne kadar gelir elde edildiğini ve elde edilen gelirin ne kadarının deprem bölgesine gönderildiğini, depremedelerin sağlık, barınma ve eğitim ihtiyaçları için ne kadarının kullanıldığı ve toplanan vergilerin ne kadarının bina güçlendirme ya da kentsel dönüşüm için harcandığının tespiti edilmesi"

gerekçeleri öne çıkarılmıştır.

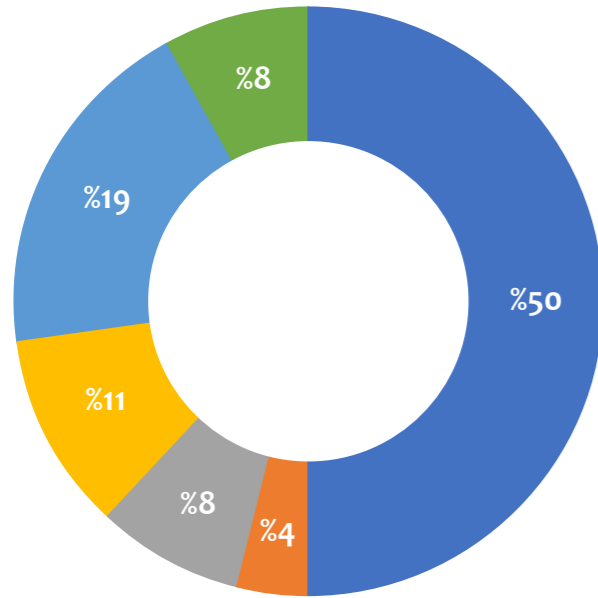
22 üyeden oluşan Deprem Araştırma Komisyonu'nun 11 üyesi AK Parti, 5 üyesi CHP, 2 üyesi MHP, 2 üyesi HDP ve 2 üyesi de İYİ Parti vekilidir. Komisyona İstanbul (7), İzmir (3), Samsun (2), Sakarya, Kocaeli, Kırklareli, Hatay, Adana, Bursa, Konya, Malatya, Samsun, Sivas ve Van illerinden milletvekilleri katılım sağlamıştır. Komisyon, çalışmalarına 10 Kasım 2020 tarihinde başlamış, bugüne dek, Mayıs 2021

1 <https://www.tbmm.gov.tr/depremarastirmakomisyonu/index.htm>

İtibarıyla, 18 toplantı gerçekleştirmiştir. Komisyon toplantılarına milletvekillerinin yanı sıra kurum, kuruluş, akademisyen ve STK temsilcileri de katılmıştır. Bugüne kadar gerçekleştirilen 18 toplantıda katılımcılarının kurumsal dağılımı aşağıdaki gibidir:

Grafik 1: Deprem Araştırma Komisyonu'nun Toplantıya Davet Ettiği Paydaşlar

- Kamu Kurumu
- Sivil Toplum Kuruluşu
- Akademisyen
- Özel Sektör
- Meslek Odası, Birlik ve Konfederasyon
- Belediye

Komisyon, paydaşları dinledikten sonra, İzmir ve Elazığ'da saha çalışmaları incelemesi gerçekleştirmiş, AFAD merkez kampüsüne de inceleme ziyaretinde

bulunmuştur. Saha ziyaretlerinde de yoğun şekilde kamu temsilcileri ile görüşülmüştür.

Rapor yazımı esnasında, Komisyon toplantılarına katılmak dışında, Komisyon'a görüş ve öneri gönderen kurum ve kişilerin bilgileri Komisyon'a sorulmuş, ancak bu bilgi paylaşılmamıştır. Dolayısıyla, Komisyon çalışmalarına STK'ların katılımına dair tam ve kapsamlı bir veriye sahip değiliz.

Deprem Araştırma Komisyonu, yukarıda bahsedilen tüm paydaşlarla yürüttüğü tartışmaların ve saha incelemelerinin sonucunda ortaya konan tespit, görüş ve önerilerin yer aldığı nihai bir rapor yayınlamayı planlamaktadır. Bu raporun yazıldığı dönemde, Komisyon bu rapor üzerinde halen çalışmaktadır.

DEPREM ARAŞTIRMA KOMİSYONU ÇALIŞMALARINI NEDEN İZLEDİK?

Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) tarafından, "Deprem riskini azaltmada ve depremle baş edebilmede hazırlıklı ve dirençli bir toplum yaratılması, bu amaca yönelik kurumsal alt yapının oluşturulması ve konuyla ilgili AR-GE faaliyetlerinin önceliklerinin belirlenmesi" amacıyla hazırlanan 2012- 2023 yıllarını kapsayan *Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı*, STK'ları sürecin bir paydaşı olarak tanımlanmıştır. Stratejik plana göre aşağıda yer alan eylem adımlarında STK'lar paydaş niteliğindedir:

Eylem A.1.6.1. Depremlerde bilim insanları ve araştırmacılar arasında halkı olumsuz olarak etkileyen tartışmaları açıklayabilmek

için deprem tahmini, kestirim alanında bilim etiği geliştirilecek ve medya aracılığı ile yaygınlaştırılacaktır. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2013)**

Eylem C.1.1.1. Koordinasyon ve dil birliği sağlanacaktır. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2013)**

Eylem C.1.2.3. Afet ve Acil Durum eğitimi konuları gözden geçirilecek ve hizmet içi eğitimlerde ilgili kurumlar tarafından bu konulara yer verilecektir. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2013)**

Eylem C.1.2.5. Öğretmenlere afet ve acil durum ile afetlerden korunma hakkında eğitim verilecek ve bu eğitimler sürekli kılınacaktır. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2013)**

Eylem C.1.4.1. Mevcut yasalar taranarak afet gönüllülüğü kavramı ve iş tanımları konusundaki tekrar ve/veya eksiklikler giderilecektir. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2013)**

Eylem C.1.4.2. Kamu kurum ve kuruluşlarında afet gönüllülüğünü teşvik için gerekli yönetmelik ve genelgeler hazırlanacaktır. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2017)**

Eylem C.1.4.3. Gönüllü kurum ve kuruluşların işleyiş süreçleri tanımlanarak karar vericive uygulayıcılar için el kitapları hazırlanacaktır. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2017)**

Eylem C.2.1.2. Yapı yasası ve kentsel dönüşüm yasaları çıkartılacaktır. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2017)**

Eylem C.2.2.1. Türkiye Afet Risklerinin Azaltılması Platformu ve alt komisyonları

oluşturulacaktır. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2013)**

Eylem C.2.3.1. Riskli birey grupları ile afet riski belirleme çabalarını birleştirecek ulusal düzeyde bir toplantı yapılarak gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir. **(Gerçekleşme Dönemi 2012-2013)**

Yine benzer şekilde AFAD tarafından hazırlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)'a göre her tür ve ölçekte yaşanabilecek afet ve acil durumlara müdahalede STK'lar, bakanlık kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar ve gerçek kişiler kadar görev ve sorumluluk sahibidirler. TAMP'a göre STK'lar aşağıda yer alan hizmet gruplarında destek çözüm ortağı olarak sorumludurlar: *Haberleşme Hizmet Grubu, Arama Ve Kurtarma Hizmet Grubu, Sağlık Hizmet Grubu, Tahliye Yerleştirme Ve Planlama Hizmet Grubu, Nakliye Hizmet Grubu, Ulaşım Ve Altyapı Hizmet Grubu, Barınma Hizmet Grubu, Beslenme Hizmet Grubu, Psikososyal Destek Hizmet Grubu, Gıda Tarım Ve Hayvancılık Hizmet Grubu, Defin Hizmet Grubu, Hizmet Grupları Lojistiği Hizmet Grubu, Aynı Bağış Depo Yönetimi Ve Dağıtım Hizmet Grubu, Ulusal ve Uluslararası Nakdi Bağış Hizmet Grubu*

Görüldüğü üzere depremle mücadeleye ilişkin hazırlanan ulusal stratejik planlara göre STK'lar; deprem öncesi, deprem sırası ve sonrası sürecin özneleri olarak tanımlanmıştır. Ancak, STK'ların katılımına yönelik oluşturulan katılımcı ve "iyi niyetli" bütün politikalarda olduğu gibi, bu gibi eylem planlarında STK başlığının somutlaştırılmaması, STK'ların soyut birer özne olmaktan öteye geçmemesi ve süreçlerin aktif bir tarafı haline getirilememesi, STK katılımının aktif bir

2 <https://deprem.afad.gov.tr/downloadDocument?id=1643>

3 <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-plani>

şekilde uygulanmasına yönelik sorunları beraberinde getirmektedir. Bu noktada, uygulamada ihtiyaç duyulan STK'larla koordinasyonu sağlayacak yapıların eksikliği ve kamu kurumlarının ve kanun yapıcıların STK odağını ihmal etmesi ve STK'lara ilişkin önyargı ve güvensizlikler kâğıt üzerindeki stratejilerin uygulamaya etkili bir şekilde yansımaları ve STK'ların tam anlamıyla birer paydaş olması fırsatlarını engellemektedir.

Paydaşlık rolünün sorumluluğunu taşıyan STK'ların rolü ve etkisi ise hiç kuşkusuz tarihteki depremlerle mücadele deneyimlerinde açıkça görülmektedir. Bu durumun en güncel örneği Kasım 2020'de İzmir'de yaşanan depremdir. Bu süreçte ülke çapında pek çok STK; afet sonrası arama kurtarma çalışmaları, yiyecek, giyecek ve erzak yardımı ve psikolojik destek için seferber olmuştur. STK'ların kimisi kamu ile kimisi de yerel yönetimlerle yakın çalışma ilişkisi içinde hareket ederken; bazılarının da kendi yol ve yöntemleri ile tekil olarak sahada yer aldığı görülmüştür. Dolayısıyla depremle mücadelede STK iş birliğinin önemi tartışmasız bir gerçektir. İzmir depreminden önce Elazığ depreminde de benzer deneyimler yaşanmış, STK'lar hem bir arada ve koordineli bir şekilde faaliyet göstermiş, hem de uzmanlık ve saha alanlarına göre tek başlarına afet sonrası sürece müdahil olmuşlardır. Elazığ Depremi sonrası uygulanan örnek STK koordinasyon yapılarının bir kısmı, İzmir depreminde de sürdürülmüştür. Yakın tarihe ait bu iki deneyim örneği depremle mücadelede STK gerçeğini göz ardı edilmez hale getirmektedir. Ancak, STK ve Deprem çalışmamızın farklı aşamalarında bu deneyimlerle ilgili pek çok sorun ve aksaklık da dile getirilmiştir. Bunlar, raporun ikinci bölümünde özellikle ele alınacaktır.

Depremle mücadele alanında STK iş birliğinin hem teoride hem de pratikte karşılığının bulunuyor olması; deprem risklerini azaltmak ve depreme karşı alınabilecek önlemleri tespit etmek için toplanan Deprem Araştırma Komisyonu'nun çalışmalarındaki STK vurgusunun düzeyinin kamuoyuyla paylaşılması gerekliliğini doğurmaktadır. Çünkü bu Komisyon, hafızalarda hala taze halde bulunan İzmir Depremi'nin harekete geçirdiği bir "acil durum organizasyonu" niteliği taşımaktadır. İzmir Depremi sırasında ve sonrasında oluşan büyük resme bakıldığında ortaya çıkan manzara yeterli güven duygusunu sunmamaktadır. Bu durumun ise özellikle deprem öncesi, hemen ve daha sonrasına yönelik paydaş tercihinden ve koordinasyonsuzluktan kaynaklandığı açıktır. Paydaş tercihinin yapısı ve koordinasyon zayıflığı, afetin toplumsal etkilerinin minimuma indirgenmesini zorlaştırmıştır.

Pek çok STK, onları diğer STK'lardan ayıran yaklaşımsal ya da siyasi özellikler nedeniyle, deprem gibi kritik durumlarda bile bir araya gelmekte ya da bir arada iş üretmekte zorlanabilmektedir. Bunun yanı sıra bürokrasinin sivil toplum kuruluşlarına yönelik pasif ilgisi de durumun vahametini pekiştirmektedir. Oysa ki, STK'ların 1999 Marmara Depremi'nden bu yana oluşturdukları deneyim ve birikimin paylaşılması ve hem STK'lar arası hem de STK'ların kamu kurumları ile koordinasyonun sağlanması, Türkiye'de olası büyük depremlerin yurttaşlar üzerinde yarattığı ekonomik, sosyal ve psikolojik yıkımların etkilerinin azaltılmasına büyük katkı sunacaktır.

Depremle mücadelede hayati bir role sahip olan STK'ların, depreme karşı gerekli tedbirleri alma amacıyla yürütülen en güncel etkinliklerden biri olan

TBMM Deprem Araştırması Komisyonu toplantılarında temsiliyet ve paydaşlık düzeyi, STK iş birliğinin hangi düzeyde ve hangi bağlamda konuşulduğu, hangi iş birliği modellerinin kurgulandığı ve STK görüş ve önerilerine ne düzeyde başvurulduğu önem arz etmektedir. Komisyon toplantılarının STK merkezli olarak mercek altına alınması, depremle mücadele bağlamında devlet aklında mevcut olan STK algısının anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bu bağlamda temel amacımız, STK'ların kendi yol haritalarını çizerken kamuyla iş birliği imkanlarını olabildiğince gerçekçi kurgulamalarını, rollerini ve çalışmalarını mümkün olduğunca somut hale getirmelerine katkıda bulunmaktır. Diğer yandan sürece dahil olması elzem olan STK'lara açılacak alanının, STK'ların faaliyet yetenekleri ve kapasiteleriyle ne derece uyumlu olduğunun anlaşılması da özellikle STK'ların muğlak bırakmaması gereken bir durumdur. STK'ların kapasite ve yetenekleri, kamunun STK'lara açtığı alan ve misyonlar için uygun mu sorusunun STK'ların iç işleyişinde sürekli olarak gündemde tutulması gerekmektedir.

Bu kapsamda, TBMM Deprem Araştırma Komisyonunun tutanaklarını inceleyerek, STK algısının ve STK'lara açılan alanın izini sürdürdük. Ayrıca, tutanaklarda ifade edilen görüşlerden yola çıkarak, deprem politikaları konusunda kamu-STK ilişkisinin dinamiklerini ortaya koymaya çalıştık.

DEPREM ARAŞTIRMA KOMİSYONU'NA YÖNELİK İZLENİMLER

Gerçekleştirdiği 18 toplantı ve 3 saha incelemesiyle depremle mücadele konusunu tartışmaya açan Deprem Araştırma Komisyonu'nun, kamu

kurum ve kuruluşlarından, özel sektörden ve STK'lardan bilirkişileri ve akademisyenleri davet etmesi, konuyu ortak akılla analiz etme çabası içerisinde olduğunu gösteriyor. Bu noktada, raporun ilk bölümü için gerçekleştirilen komisyon çalışmasının "ortak akıl" kalitesinin STK paydaşlığı bağlamında izlemesini gerçekleştirdik. İncelememiz sonucu ortaya çıkan bulgular ana hatlarıyla şu şekilde:

STK Anlayışı, STK'lara Açılan Alanlar ve STK Katılımı

- Komisyona davet edilen STK'ların sayısının düşük olduğu, katılan kurumların ise büyük oranda devletle entegre çalışan dernek ve vakıflar ile zorunlu üyelik temelinde örgütlenen meslek örgütü ya da meslek odaları niteliği taşıdığı görülüyor. (Türk Kızılay Derneği, AKUT, Elektrik Dağıtım Hizmetleri Derneği (ELDER), Türkiye Doğal Gaz Dağıtıcıları Birliği (GAZBİR), Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği, Türkiye Mühendisler Birliği, Tüm İtfaiyeciler Birliği Derneği (TİB), Türkiye Deprem Vakfı, Yapı Denetim ve Deprem Mühendisliği Derneği, İnşaat Mühendisleri Konfederasyonu, Kentsel Dönüşüm ve Hukuk Platformu)
- Komisyon'un kısıtlı süresinin ve içinde bulunulan pandemi koşullarının, "geniş mükerrer uzmanlıklar alanında paya sahip olan STK'lar" arasından meslek örgütü STK'ların davet edilmesine gerekçe teşkil ettiği anlaşılıyor.⁴ Fakat yasal düzenlemelere odaklanan komisyonun konuya "en işlevli" ve "en yüksek seviyede katkı sağlayabilecek" kurumlar olarak yaptığı seçkide STK'lar tam anlamıyla temsil edilmiyor.

- Komisyon görüşmelerinin genelinde “sivil toplum katılımı” olgusunun normatif çerçeve düzeyinde var olduğu, fakat içinin doldurulmadığı ve tanımlanmadığı görülüyor. “Uygulanabilirlik” ilkesi bağlamında ortak akıl vurgusu öne çıkarılmasına rağmen STK paydaşlığının zayıf olduğu görülüyor.
- Depremle mücadelede verim kaybına sebep olan bürokrasinin önünü tıkamak, süreci hızlandırmak ve daha verimli hale getirmek isteniyor, ama önerilen formüllerde belirgin bir bileşen olarak STK olgusunun yer almadığı görülüyor⁵.
- Kamu kurumlarının afet sahasında STK gücünden ve mobilizasyonundan faydalandığı görülüyor. Fakat insan gücüne ihtiyaç duyulan böylesi kritik durumlar dışında STK’larla kurtulan ilişkinin sistematik bir yapıya sahip olduğu hiçbir şekilde anlaşılıyor. Komisyon üyelerinin ve diğer katılımcıların İzmir deprem sahası başta olmak üzere sahada STK’ların mobilize olma gücünden övgüyle söz ediyor olması, STK’ların belli coğrafyalarda, yoğunlukla kendi inisiyatifleriyle sahada yer aldıkları gerçeğini sorunsala dönüştürüyor. STK varlığı anlamlı ve değerli görülmesine rağmen planlı ve sistemli olmayan iş birliği genel olarak düşük yoğunluklu bir etkiye yol açıyor.⁶
- İzmir ve İstanbul gibi mega kentler dışındaki illerde STK becerisinin nasıl olacağı oldukça muğlak bir

konu: Büyük kentler dışında ve farklı siyasi ve sosyolojik dinamiklerin yer aldığı şehirlerde, STK’lar İzmir’de olduğu şekliyle başarılı bir operasyon kabiliyeti sergileyemeyebilirler.

- Komisyonda STK katılımlı formül üzerinden tartışılan çoğu konunun (örneğin, yapı üretim süreçleri) daha çok meslek örgütü niteliği taşıyan kurumlara alan açtığı görülüyor.
- Komisyona çeşitli STK’lardan görüş ve önerilerin iletildiği fakat bu hususların gündem maddesine dönüştürülmediği anlaşılıyor. Örneğin, savunmasız gruplar kümesine dahil olan sığınmacı, göçmen ve mülteciler görüşmelerde göz ardı edilmiş. Ancak, STK’ların Komisyona gönderdiği katkılarda yer alıyor olabilir. Bu katkıların, toplantı tutanakları gibi şeffaflıkla paylaşılmaması bilgi eksikliği yaratıyor.
- STK ve siyaset ilişkisinin yarattığı tarafsızlık durumunun özellikle aynı ve nakdi yardımlar konusunda mevcut potansiyelin istismarına yol açtığı ifade ediliyor.⁷
- Afetle mücadelenin planlama aşamasında aşağıdan yukarıya iletilen fikir, proje ve analizlerin değeri vurgulanıyor. Bürokrasinin STK’lardan gelecek projeleri değerlendirmeye almak yoluyla klasik devlet aklında yerleşik olan kuruculuk misyonunun ötesine geçmesinin fayda üreteceği görüşü mevcut.⁸

- Depremle mücadelede mahalle örgütlenmelerin STK iş birliğiyle gerçekleştirilmesi ve böylelikle “toplumun bütün kılcallarıyla hazır oluş sistemi”nin geliştirilmesi öneriliyor.⁹
- Sahada psikososyal destek veren STK’ların süreli olarak akredite edildiği, daimi veya uzun süreli akreditasyonun olmamasının afet sırası müdahalelerde sorun teşkil ettiği ifade ediliyor.¹⁰ Psikososyal destek alanı STK’ların yoğunlukla yer almak istediği ancak kamunun da denetlemek istediği bir alan.¹¹
- Siyasi çekişmeler dolayısıyla il vakıfları üzerinden yardım dağıtmada sorunlar olduğu ifade ediliyor. Bu vakıflar deprem sonrası kritik rol oynadığı için, vakıflardaki STK temsilyeti ve izlemesi daha çeşitlendirilip güçlendirilmeli gibi duruyor.¹²
- Deprem sahasında STK’ların da aynı veya nakdi yardım dağıtmada kendi aidiyet gruplarına iltimas geçtikleri durumlara rastlanıldığı ifade ediliyor.¹³
- Sivil toplum kuruluşlarının eğitim, teknik ve ulaşım lojistiği ve yerleşke ihtiyaçlarının yerel idareler tarafından çözümlenip “Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi” içinde yer alan yerel yönetimlerin de bu alanda adım atması, gerekli adımlar

atıldıktan sonra birlikte çalışmalarla sivil toplum kuruluşlarının sahada daha etkin ve verimli çalışması için ortamın oluşturulması öneriliyor.¹⁴

- Arama kurtarma ve iyileştirme çalışmalarına belli bir bütçe ayırması ve bu bütçelerini sivil toplum örgütleri üzerinden kullanması hususunda bir çalışma yapılması gerektiği belirtiliyor.¹⁵
- Arama kurtarma sahasında akredite olmamış kurumların varlığı sorun teşkil ediyor. AKUT’un en büyük eleştirisi akredite olmayan kurumların sahada faaliyet yürütmesi. Enkaz sahasındaki denetimin artırılması talep ediliyor.¹⁶
- TAMP kapsamında paydaş olarak kabul edilen sivil toplum kuruluşları için mevcut planın daha açık, detaylı ve prosedürel hale getirilmesi, yeni planlamalar çerçevesinde daha disiplinli bir organizasyon anlayışının geliştirilmesi öneriliyor.
- Komisyon çalışmalarının nihai raporunun kamu paydaşlarından bilirkişilerle kolektif yazılması planlanıyor. STK aklından / görüşünden faydalanmak gerekli görülüyor.¹⁷

Kamu-STK İlişkileri

- AFAD İstanbul özelinde sivil toplum kuruluşlarının arama kurtarma

5 1. Toplantı tutanağı, sf. 17
6 7. Toplantı tutanağı, sf. 7
7 12. Toplantı tutanağı, sf. 50
8 13. Toplantı tutanağı, sf. 44

9 12. Toplantı tutanağı, sf. 49
10 12. Toplantı tutanağı, sf. 37
11 7 Toplantı tutanağı, sf. 73
12 7 Toplantı tutanağı, sf. 80
13 Gös. yer
14 4 Toplantı tutanağı, sf. 31
15 Gös. yer
16 4 Toplantı tutanağı, sf. 29
17 1. toplantı tutanağı sf. 20

konusundaki kapasitesini artırmaya yönelik de ciddi çalışmalar yürüttüğünü ifade ediyor.¹⁸

- AFAD, gönüllü stokunu artırma çalışmalarını da deprem sırası misyonu için öne çıkarıyor. AFAD, STK'larla sadece afet müdahalesi alanında çalışılmadığını, deprem öncesi risk azaltma ve hazırlık alanında da çalışıldığını ifade etse de STK'larla iş birliği bağlamında deprem sırasındaki koordinasyon konusunu öncelediği, deprem öncesi ve sonrası alanlarının ikincil pozisyonda kaldığı anlaşılıyor.
- AFAD'ın akreditasyon sistemini deprem sırasındaki profesyonel katılımı organize etme odaklı yürüttüğü görülüyor. Diğer hizmet alanlarında ise belirli standartlar üreterek STK veya kurumları profesyonelleştirme çalışmalarının ön plana çıkmadığı görülüyor.
- AFAD'ın kendi iç çalışmaları yolu ile "gönüllü uzman"ların sayısını artırmayı ön plana çıkardığı görülüyor.
- "Eğitim verme" faaliyeti üzerinden depremle mücadeleye katkı sağlamanın kurumlar arasında popüler bir etkinlik olduğu görülüyor. Fakat eğitim verme meselesinin, kurumların yeterli içerik ve detay paylaşmamasından dolayı ve verilen eğitimlerin nasıl izlendiğine ilişkin veriye sahip olunmadığı için içeriğini analiz etmek mümkün olmuyor.
- AFAD STK'lar ile akreditasyon yoluyla iş birliğine odaklanmış durumda.

Bu durum küçük ölçekli STK'ların AFAD'la ilişkisini engelleme potansiyeli taşıyor.

- AFAD "vatandaş eğitimi" teması altında STK'larla iş birliği imkanına değiniyor. Fakat sahada işbirliğinde akreditasyon kriterine bağlılar.
- AFAD'ın yürüttüğü halk eğitim programlarının yereldeki etkinliğini güçlendirmesi gerektiği düşünülüyor. Önerilen formül STK akreditasyonunun daha kapsamlı ve sürdürülebilir kılınması.¹⁹

Kamunun Kendisini Eleştirme Kapasitesi:

- Türkiye'nin yaşadığı deprem deneyimlerindeki koordinasyon performansını sorumlu özne tanımlanmadan genel geçer bir üslupla ya da edilgen cümlelerle eleştiriliyor. Özellikle kamu kurumlarının öz eleştiri dozu oldukça düşük.
- Depremle mücadele performansı bağlamında yapılan öz değerlendirmelerde, katılımcı kamu kurumlarının öz eleştiriye yanaşmadığı, öne çıkarılan eksikliğin ekseriyetle kapasite eksikliği olduğu görülüyor.
- Yapısal sistem sorunlarının çözülmesine koordinasyon kalitesinin iyileştirilmesinden daha fazla önem verildiği görülüyor. Komisyon görüşmeleri boyunca, yeni yasal düzenlemelerle mevcut yasal durumun iyileştirilmesi ve devlet kurumları arasında koordinasyonun güçlendirilmesi meselelerine, kamunun diğer paydaşlarla ku-

racağı iş birliklerine yönelik gündem maddelerinden daha fazla mesai harcandığı görülüyor.

Merkez- Yerel İlişkileri Sorunu:

- Deprem sahasındaki koordinasyon kalitesinin merkezi hükümetle yerel hükümetin farklı partilerden olduğu durumlarda daha düşük olduğu anlaşılıyor.
- Bu doğrultuda, plan ve program geliştirme sürecinde "siyasetin" "karar verme sıkıntısı" yaşadığı ifade ediliyor.²⁰
- Yerel yönetimlerin deprem sahasında siyasi çekişme içine girdiği İzmir deprem sahası örneği üzerinden ifade ediliyor. Bu bağlamda yerel

yönetimler içerisinde AFAD'ın doğrudan ve eşit ilişki kurmasını sağlayacak alt birimlerin kurulması öneriliyor.²¹

- Depremle mücadele bağlamında geliştirilen yasal düzenlemelerin ve prosedürlerin uygulanabilirliğini artırabilmek amacıyla yerele özgü "ara kural"ların oluşturulması, bu aşamadaki çalışmaların STK iş birliği ile gerçekleştirilmesi öneriliyor.²²
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul özelinde Bakanlık uhdesinde bir "Deprem Üst Kurulu" kurulması, kurulun paydaşlık konseptinin STK'ları da kapsayacak şekilde geliştirilmesi öneriliyor.²³

20 1. Toplantı tutanağı, sf. 22
21 2. Toplantı tutanağı, sf. 17
22 14. Toplantı tutanağı, sf. 20
23 14. Toplantı tutanağı, sf. 44

18 2. Toplantı tutanağı, sf. 14
19 2. Toplantı tutanağı, sf. 38

SİVİL TOPLUM VE DEPREM KONUSU

Bu bölümde, STK'ların TBMM Deprem Araştırma Komisyonu ile ilişkisi mercek altına alınacaktır. Bu amaçla hazırlanan proje içeriği ve çalıştaydan izlenimler, afet konusunda STK'ların birbirleriyle işbirliği yapma ve siyasi ve karar alma süreçlerine katılım potansiyelleri üzerinde durularak aktarılacaktır.

Komisyon tutanaklarında, görüşmeye çağırılan kurumlar sivil toplumla işbirliğine sık sık atıfta bulunuyorlar. Ancak Komisyon'un dinlediği sivil toplum kuruluşları arasında çok az STK yer alıyor. Toplantılarda, tıpkı strateji belgelerinde olduğu gibi, STK'lardan işbirliği halinde olunan ya da olunması gereken aktörler olarak sıklıkla söz ediliyor. Ancak, sivil toplum somutlaştırılmıyor. Hangi sivil toplum kuruluşlarından ya da ya da ne çeşit bir katkıdan bahsedildiği muğlak bir konu olarak kalıyor. Görüş veren kamu kurumları, STK'larla ilişkiyi aşağıdan yukarıya ya da yatay bir ilişki gibi değil, yukarıdan aşağıya bir ilişki olarak algılanıyor, tanımlıyor ve uygulamaya geçiriyor. Kamu kurumlarının izin verdiği ve istediği ölçüde ve sınırları yine kamu kurumları tarafından çizilen bir ilişki söz konusu.

STK'larla ilişkideki en önemli vurgu gönüllülük meselesi. Kamu kurumlarının, STK ve vatandaşlarla ilişkisindeki en önemli performans ölçütünün, gönüllü kapasitesi üretmek ve bu suretle kurumun sahip olduğu gönüllü sayısının STK ve vatandaşların mobilize edilmesi yoluyla artırılması olduğu görülüyor.

YADA Vakfı, toplumsal yaşamdaki işlevleri, hedef kitleleri, statüleri, ölçekleri, çalışma biçimleri açılarından türlü özgünlükler arz eden sivil toplum kuruluşlarını kategorilere ayırdığı çalışmada, Türkiye'deki STK'ları özörgüt, savunucu, siyasi yönelimli, hayırsever, himayeci, uzman, yaptırma-yaşatma-güzelleştirme, hemşehri, sosyalleşme, kulüp, yan kuruluş, meslek/sector eksenli ve Pazar eksenli olarak tanımlıyor.¹ Bu çalışma bize, deprem ve afetler dahil, herhangi bir kamu politikasına ilişkin konularda STK katılımının ölçüsünü ve niteliğini değerlendirme fırsatı veriyor. Türkiye'de toplumsal hayatın pek çok alanında uzman olan pek çok çeşit STK var. Sivil toplum alanı oldukça geniş ve deprem konusu da hayvan haklarından, göçmen ve mültecilere, eğitimden çocuk haklarına, insan haklarından yardım kuruluşlarına pek çok yerel ve ulusal STK'nın çalışma alanı içerisinde yer alıyor. Ancak, bu çeşitlilik ve kapsam STK'larla ilişki kurma anlamında siyasi otoriteler, merkezi hükümet ve yerel yönetimlerde göz ardı ediliyor.

1999 Marmara Depremi'nden bu yana STK'ların deprem konusunda tecrübe edinmiş olduğu ve 2011 Van Depremi'nde kriz yönetimi, ani müdahale ve deprem sonrası yardımlar konusundaki tecrübelerini artırdıklarını biliyoruz.² Kasım 2020'de yaşanan İzmir Depremi'nin ardından ülke çapında pek çok STK afet sonrası arama kurtarma çalışmaları, yiyecek, giyecek ve erzak yardımı ve psikolojik destek için seferber oldu. STK'ların kimi kamu ile kimisi de yerel yönetimlerle yakın çalışma ilişkisi içinde hareket ettiler. Bazı STK'lar ise kendi yol ve yöntemleri ile tekil olarak

¹ <https://yada.org.tr/sivil-topografya-siniflandirmasi/>

² https://www.tusev.org.tr/urfiles/files/VanVakaAnalizi_23_10_13.pdf

2. BÖLÜM

sahada yer aldılar. Bu ilişkilerin kurulma şekilleri ve afet sonrasındaki süreçlerde yer alma halleri, Türkiye'deki sivil toplumun barındırdığı ideolojik, sosyolojik ve kültürel angajmanlar ve yaklaşımlar ile ilişkili.

STK'lar en son Elazığ ve İzmir depremlerinde tecrübe edildiği üzere, hem bir arada ve koordineli bir şekilde faaliyet göstermiş, hem de uzmanlık ve saha alanlarına göre tek başlarına afet sonrası sürece müdahil olmuşlardır. Elazığ Depremi sonrası uygulanan örnek STK koordinasyon yapılarının bir kısmı, İzmir Depremi'nde de sürdürüldü. Öte yandan bu tür oluşumlarda, STK'ların kendilerine sosyolojik ya da siyasi yaklaşım olarak yakın STK'larla hareket etmesi, ve bunun da tam ve etkili bir koordinasyon oluşturulmasını engellemesi söz konusu.

STK'ların afet ve deprem politikalarında yer almasına ilişkin bir önemli konu da afet sonrası oluşturulan yapıların, olası afetler öncesinde nasıl bir işbirliği, koordinasyon ve bilgi-deneyim paylaşımı içerisinde hareket ettikleri. Deprem hemen sonrasında mobilize olan ve belli bir oranda koordinasyon içerisinde çalışan STK'lar, deprem öncesi zamanlarda da kalıcı ve sistematik tedbir ve önlemlerin oluşturulmasında ve depremlerin yıkıcı zararlarının engellenmesi hususunda bir araya gelip çalışmalar yapmakta eksik kalabiliyorlar. Şu ana dek farklı angajmanlara ve çalışma alanlarına sahip STK'ların bir araya gelip deprem öncesi ya da sonrasına dair deneyim ve bilgi paylaşılan platformların varlığından haberdar değiliz. Zira, pek çok STK, onları diğer STK'lardan ayıran yaklaşımsal ya da ideolojik özellikler nedeniyle, deprem gibi kritik durumlarda bile bir araya gelmekte ya da bir arada iş üretmekte zorlanmaktadır. STK'ların Türkiye'deki 1999 Marmara

Depremi'nden bu yana oluşturdukları deneyim ve birikimin paylaşılması ve hem STK'lar arası hem de STK'ların kamu kurumları ile koordinasyonun sağlanması Türkiye'de olası büyük depremlerin yurttaşlar üzerinde yarattığı ekonomik, sosyal ve psikolojik yıkımların etkilerinin azaltılması için elzemdir.

STK'ların Meclis Süreçlerine Katılımı

Türkiye'de 2017 Referandumunu sonrası yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemi hem Meclisin yasama ve denetleme işlevlerini daha önemli hale getirdi, hem de güçlü yürütme doğrultusunda Meclis'in etkisini ve gündemdeki yerini azalttı. TBMM'nin yasama ve denetleme süreçlerinde STK'larla bilgi ve deneyim paylaşma ilişkisi de son derece sınırlı bir seviyede ilerlemekte. STK'ların TBMM süreçlerine katılımıyla ilgili yapılması gereken çok fazla düzenleme, ve karşılıklı olarak geliştirilmesi gereken pratik ve aşılması gereken zihinsel ve algısal engel var.

Meclis İçtüzüğü, Meclis Araştırması için kurulan komisyonlara Meclis dışında ilgili aktörler ile ilişkiler kurma yetkisi veriyor. Bu aktörler arasında üniversiteler ve kamu yararına çalışan dernekler de yer almaktadır. Komisyon, raporlayacağı konu ile ilgili dış aktörlerden bilgi talep edebilir ve temsilcilerini oturumlarına davet edebilir. İçtüzük'ün 105. maddesine göre, Komisyon ayrıca ilgili alanda çalışan uzmanlara danışabilir. Bu uzmanlara STK'lar içerisinden ulaşılması çok muhtemeldir. Ne var ki, bu yetkiler ve bu yetkilerin nasıl kullanılacağı çoğunlukla Meclis'teki Komisyon Başkanının ve Komisyon'da üye çoğunluğu bulunan - ve çoğu zaman yürütmeye de hakim olan - parti ya da partilerin inisiyatifinde

gerçekleşmektedir. Meclis Araştırma Komisyonlarıyla ilgili iyi dünya örneklerine baktığımızda ise araştırma komisyonlarının etkili olmasında spektrum boyunca STK'ların rolünün ne kadar önemli olduğunu görüyoruz.

Sivil Sayfalar'ın TBMM Deprem Araştırma Komisyonu'nun çalışmaları boyunca yürüttüğü kampanya, çok az sayıda STK'nın Komisyon'a görüş ve öneri sunmasıyla sonuçlandı. Bu durumu açıklayabilecek pek çok faktör var. Türkiye'deki sivil toplum deneyiminde, Meclis Araştırma Komisyonlarının STK'larla ilişkisine dair etkili ya da güven veren bir örnek bulunmamakta. Aynı zamanda, içinde bulunduğumuz siyasi konjonktürde sivil toplumun siyasa yapma süreçlerine ilişkin karamsarlığının ve güvensizliğinin boyutları, sivil toplumun siyaset ve kamuya ulaşmasını engelliyor. Durumun vehametini artıran bir başka faktör de, Türkiye'de kamu-STK ya da siyaset-STK ilişkilerinin birbirini etkileme değil, birbirine karşı pozisyon alma olarak süregelmiş olması. Bu durumun yansımalarını, TBMM Araştırma Komisyonu ve STK'lar ilişkisi deneyimi açıkça ortaya koymaktadır.

Özellikle deprem konusu söz konusu olduğunda, STK'ların kamunun el attığı her alanda olmaları elzem ve STK'ların deprem konusunu sürekli olarak canlı tutması gerekiyor. Bu bağlamda, proje kapsamında Sivil Sayfalar 4 Mart 2021'de çevrimiçi olarak Deprem ve STK Çalıştayı düzenledi. Bu çalıştaya, TBMM Deprem Araştırma Komisyonu üyesi vekiller, sivil toplum, yerel yönetim, akademi ve kamu kuruluşlarından 40'a yakın temsilci katıldı. Çalıştayda afet çalışmalarında ülke olarak ne durumdayız, afet öncesinde ve sonrasında paydaşlar neler yapabilir,

sivil toplum afet yönetim süreçlerine nasıl katkı sağlayabilir, kamu ve sivil toplumun birlikte çalışmasının önünde ne gibi engeller var ve sivil toplum kuruluşları gelecekte yaşanabilecek afetlerin önlenmesi ve yaralarının sarılması süreçlerine ne gibi öneriler sunuyor gibi sorular üzerinde fikir alışverişinde bulunuldu.

Kutu 1: "STK'lar Arası İşbirliği ve Kamudan Beklentiler" konulu sivil toplum ve deprem çalıştayından görüşler, 4 Mart 2021

AKUT Arama Kurtarma Derneği'nden Murat Boz, Türkiye genelinde 27 afet müdahale ekibi oluşturduklarını, bu ekiplerin 7 gün yardım almaksızın 7 bölgede oluşabilecek bir afet durumunda hızla alan intikal edebileceğini anlattı. Boz, 2 yıldır üzerinde çalıştıkları afet planını İzmir depreminden sonra başarılı şekilde uygulayabildiklerini söylerken, afet eğitimlerinin yanı sıra AFAD ile ortak çalışmalar sürdürdüklerini kaydetti. Deprem Araştırma Komisyonu'na davet edilen az sayıdaki STK'dan biri olan AKUT'un Komisyon'a ilettikleri önerileri paylaşan Boz, oluşturdukları Deprem Yönetim Şeması, insan kaynağının kurumlar tarafından denetlenebilir olması ve STK'ların AFAD tarafından akredite olmasının önemine dikkat çekerken, İl Afet Planlarının hazırlanmaya başlanmasını olumlu bir gelişme olarak gördüklerini paylaştı.

İnsani Yardım Vakfı'ndan (IHH) Emre Yerli, Marmara depremi odaklı çalışma yürüttüklerini, 15'e yakın hizmet birimine ek olarak 4 süreç eklediklerini, iletişim, koordinasyon ve iş birliklerini artırmak için çaba gösterdiklerini anlattı. Mahalle bazlı afet müdahale planı oluşturacak şekilde bir yazılım oluşturulmasının sürecin yönetilmesindeki önemine değinen Yerli,

sorunlara ve çözüme ilişkin tespitlerini katılımcılarla paylaştı. Ardından, Komisyon'a ağırlıklı olarak kamu kurumlarının çağrılmasının önemli bir eksiklik olduğunu, asıl olarak halktan alınan bilgilere sahip olan STK'ların deneyim ve önerilerini Meclise aktarmalarının sağlanmasını önemli bulduklarını kaydeden Yerli'nin diğer vurguladığı husus, TBMM'de afet konusunda sürekli bir ihtisas komisyonunun kurulmasının gerekliliği idi.

Ahbab Derneği'nden Tarık Altun, yeni bir dernek olmalarına rağmen afet konusunda pek çok çalışmanın içinde yer aldıklarını ve birkaç gün önce AFAD'la bir iş birliği çerçeve protokolü imzaladıklarını anlattı. Altun, afet öncesi çalışmalar için hijyen ve gıda kolileri hazırladıklarını söylerken aynı zamanda Afet Platformu bünyesinde de çalışmalarını sürdürdüklerini aktardı.

ANDA Kardeşe Vefa Derneği'nden Murat Pehlivanoglu özellikle afet öncesi hazırlıklara yoğunlaştıklarını, afet eğitimlerinin yanı sıra "Hayatlarımız Sallanmasın" tiyatro oyunu yanında sosyal medyada temel afet sözlüğü hazırladıklarını anlattı. ANDA'nın 30 kentte 360 kişilik profesyonel arama kurtarma personeli olduğunu ve AKUT'la beraber Türkiye'de akreditasyona (hafif düzey) sahip az sayıdaki STK'dan biri olduklarını kaydetti.

Pandeminin dikkat çektiği gibi, her kurumun kendi afet planını hazırlayarak faaliyetlerin kesintisiz sürmesini sağlaması önemli.

Nirengi Derneği'nden Zeynep Sanduvaç, insani yardım alanında Türkiye'de ortak dil geliştirmeye yönelik çalışmalar yürüttüklerini, bu kapsamda Kızılay'a bu alandaki uluslararası düzenlemenin tercümesine destek verdiklerini ve

küresel düzeydeki 5 temel standardı sivil toplumla paylaşarak yaygınlaştırmaya çalıştıklarını belirtti. Dernek olarak sivil alanda yardım faaliyetlerinde bulunanlara psikososyal destek verdiklerini, küreselde yaygın olan bir modülü Türkiye'de tüm afetlere uyarladıklarını kaydetti. Sanduvaç, pandeminin dikkat çektiği gibi her kurumun kendi afet planını hazırlayarak faaliyetlerin kesintisiz şekilde sürmesini sağlamasının önemini vurguladı.

Hayata Destek Derneği'nden Sema Karaosmanoğlu ana faaliyet alanlarının afet olduğunu hem hane bazından hem kurumsal hazırlık alanında çalıştıklarını kaydetti. Yakın zamanda afet alanında faaliyet yürüten STK'ların bir araya gelerek oluşturduğu Afet Platformu'nun da içinde yer aldıklarını söyleyen Karaosmanoğlu, birbirlerinin kapasitesini tanıyarak ilerlediklerini belirtti. İnsani yardım ilke ve standartlarını önemini hatırlatarak yerel yönetimlerle birlikte çalıştıklarını söyleyen Karaosmanoğlu, özel sektörün sahip olduğu büyük kaynağı Afet Platformu'na dahil etmek için çalışmalar planladıklarını da ifade etti.

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'den Esra Şimşir (SGDD-ASAM) ise 46 ilde 74 ofiste faaliyet yürüttüklerini ve yakın zamanda afet-kriz anına müdahale etmek için ani müdahale ekibi oluşturduklarını kaydetti. Bu kapsamda insani yardım deposu kuran SGDD-ASAM, tüm lojistik süreçleri buradan yürüttüklerini, geçtiğimiz yıl Edirne'ye yönelen insani hareketlilikteki krize, Ege ve Marmara bölgesinde 250 kişilik ekiple hızla müdahale edebildiklerini söyledi. Afet Platformu çatısında olduklarını söyleyen Şimşir, ekiplerine temel afet eğitimi vermeye başladıklarını, afet yönetiminin yerelleşmesinin çok önemli olduğunu kaydetti.

Diğer STK'lardan farklı olarak eğitim alanında faaliyet yürüten Cevdet İnci Vakfı'ndan Ecem Argüden, İzmir depreminde afete karşı hazırlıkları olmadığını fark ettiklerini ancak krize müdahaleye katkı sunduklarını anlattı. Çadır bölgelerinde farklı kurumlarla iş birlikleri geliştirdiklerini, TEV ile burs fonu oluşturduklarını, gezici kütüphane kurduklarını anlatan Argüden, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne çocuk ve gençlik merkezleri sağladıklarını ve AKUT ile bir lojistik merkezi kurduklarını aktardı.

İhtiyaç Haritası'ndan Mehmet Sarıca son olarak İzmir depreminde hayata geçirdikleri uygulamaları örnek vererek afet durumlarında geliştirdikleri yeni uygulamalardan söz etti. Afet esnasında dijital araçlarla bölgede neye ihtiyaç olduğunu tespit ederek ona göre hareket ettiklerini söyleyen Sarıca, İzmir depreminde geliştirilen bir uygulama üzerinden ihtiyaçları belirlediklerini; depremzedelerin çadır kentten konteyner kente ve oradan da konutlara taşınma sürecinde Bir Kira Bir Yuva kampanyası hazırlayarak, daha önce afetlerde görmediğimiz bir yenilik ortaya koyduklarını aktardı.

Türkiye'nin her yeri için zemin ve fay bilgisine sahip olunmasına karşın, 6306 sayılı Kanun'un merkezi ve yerel idarelere verdiği "riskli alan ilan etme" yetkisinin yerinde kullanılmıyor; rant amaçlı kullanıyor.

1999 depremi sonrası kurulan **Düzce Evsiz Depremzedeler Kooperatifi-Umut Evleri** ile 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun kapsamında deprem riski olup kentsel dönüşüm kapsamına giren bölgelerde bir araya gelen Mahaller Birliği'nin gönüllü hukukçusu olan Erbay Yucak ise konuşmasında, toplantıya katılan STK'lardan farklı gözlem ve deneyimlere

sahip olduklarını söyleyerek sorun alanlarını sıraladı. Yucak'a göre, Türkiye'nin her yeri için zemin ve fay bilgisine sahip olunmasına karşın, 6306 sayılı Kanun'un merkezi ve yerel idarelere verdiği "riskli alan ilan etme" yetkisinin yerinde kullanılmıyor. Son İzmir depreminde riskli alan ilan edilen bölgede hasar oluşmazken Bayraklı'da kayıp vardı. Rant amaçlı kullanılan 6308 sayılı Kanun'un doğru uygulanması için idari yargıda mücadele verdiklerini söyleyen Yucak, ayrıca afet ve deprem konularına yüksek fon ayrılması ve konunun popülerliğinin başka toplumsal problemlere neden olduğunu; buna çözüm olarak merkezi ve yerel idarenin inisiyatif alarak deprem yıkmadan harekete geçmesi, topluma güven veren çalışmaların yapılarak daha kapsayıcı afet organizasyonlarının hayata geçirmesi gerektiğinin altını çizdi.

Sevgi ve Kardeşlik Vakfı'ndan Belinda Mumcu Çınar, afet ve acil duruma yanıt olarak kurulduklarını belirterek afetlerde dezavantajlı durumda olan kayıtlı-kayıtsız göçmenlerin- mültecilerin durumunun ve nasıl korunabileceğinin göz ardı edilmemesinin altını çizdi. Afgan, İranlı gibi kayıtsız mülteciler konusunda İstanbul ve Hatay'da çalıştıklarını anlatan Çınar, Afet Platformu'nda da yer aldıklarını belirterek STK'lar ve diğer kurumlar arasında koordinasyon, iletişim ve dayanışmanın önemini vurguladı.

Kırmızı Biber Derneği'nden Burcu Kiriş, çocuklar özelinde çalışan bir STK olduklarını, afet eğitimine ilişkin yapmayı düşündükleri eğitimlerin pandemi nedeniyle gerçekleştiremediklerini kaydetti. Kiriş, her mahallede deprem öncesi ve deprem sonrası ayırımına gidilerek her mahallede deprem simülasyon alanlarının kurulmasını önerdiklerini belirtti.

Kentsel dönüşüm gibi “zor” konularda raporda ortaya konulacak hususların hayata geçirilmesi için toplumsal talebin STK’lar tarafından canlı tutulması, önerilerin hayata geçmesinde önemli rol oynuyor.

Yasama Derneği’nden (YASADER) Murat Eker, STK’ların yasama sürecine katılımını artırmak için eğitim ve işbirlikleri yaptıklarını; sivil toplumun mevzuatı ve karar alma süreçlerine katılımı bilmelerinin sonuç almayı etkileyen önemli bir faktör olduğunu kaydetti ve bu konuda hazırladıkları STK’lara yol gösterici yayından söz etti. Deprem Araştırma Komisyonu gibi geçici bir komisyon üzerinden kentsel dönüşüm gibi “zor” konularda raporda ortaya konulacak hususların hayata geçirilmesi için toplumsal talebin STK’lar tarafından canlı tutulmasının önerilerin hayata geçmesinde önemli rol oynadığını kaydeden Eker, yoğun olan ülke gündeminde STK’ların çözüm önerilerini siyasilere iletilmesinin ve hatta bunu diğer sivil aktörlerle ortak ve daha güçlü olarak yapmasının daha etkili olacağını belirtti. Eker, YASADER olarak tüm STK’lar ile yasama sürecinde daha etkin nasıl yer alınabileceğine ilişkin iş birliğine hazır olduklarını sözlerine ekledi.

Sarıyer Poligon Mahallesi Sosyal Dayanışma Derneği’nden Veli Sarıboğa ise yaşam ve barınma hakkının siyaset üstü görülmesi gereken en temel haklardan olduğunu hatırlattı ve STK’ların biraya gelerek merkezi iktidar ve yerel yönetimlerle iş birliği geliştirmesi gerektiğini, deprem gerçeğine duyarsız kalan birey ve kurumların ölümlere davetiye çıkaracaklarını kaydetti.

Bakınız: <https://www.sivilsayfalar.org/2021/03/08/deprem-calistayi-sivil-toplumda-yeni-is-birliklerine-kapi-araliyor/>

Sivil Toplumun Afet Yönetimine Katılımı Nasıl Sağlanır?

Komisyon tutanaklarında görüldüğü üzere, milletvekilleri, kurumların yerel yönetim ve sivil toplumla ne kadar ve ne şekilde işbirliği yaptığını irdeliyor. Ancak övgüyü sahada görünür olanların aldığı ve sivil toplumun kapasitesinin deprem gibi büyük afetler çapında çok etkisiz olduğu da görülüyor. Bunlar genellikle akredite olan STK’lar oluyor. Akreditasyon ise büyük kapasite ve insan kaynağı gerektiriyor. Deprem sahasında koordinasyon ekibinin parçası olmak ihtiyaç, ilişki ağı ve kapasite gibi durumlara göre değişiklik gösteriyor. Arama kurtarma kısmı koordineli bir şekilde yürüse de, tedbir kısmı ve deprem sonrasındaki sürecin başı sonu çok belli değil ve çok koordineli bir süreç değil. Beslenme, kırılğan gruplarla ilişki, psikolojik destek gibi müdahale alanları da daha koordineli ve kapsayıcı yürütülmesi gereken alanlardan. STK’lar için müdahale alanlarındaki rollerini tanımlayacak dinamik ve kapsayıcı bir yönetim planına ihtiyaç olduğu görülüyor. Afet politikaları içerisinde yer almak isteyen STK’lar için de, zarar vermemek ve yarar sağlamak noktasında bilgiye dayalı bir çaba olması gerekiyor, iyi niyetli çabalar yetmiyor.

Kamunun, tüm araçlarını kapsayacak bir şekilde sivil toplum kuruluşlarını birer paydaş olarak kabul etmesi, çalışmalara ve tüm süreçlere dahil etmesi her deprem sonrası dile getirilen sorunlar arasında yer alıyor. Sivil toplumun aktif ve mobil zihin yapısının, kamunun yavaş işleyen prosedürlerinin hızlanmasına ve paydaş etkileşimiyle daha bütüncül kararlar alınmasına yardımcı olacağı kesin. Ancak,

yine politika oluşturma ve uygulama süreçlerinde eksik kalan bir nokta.

Çalıştayda, yasama organının afet yönetimiyle ilgili süreçlerine katılmak ve katkı sağlamak isteyen STK’lara yol göstericilik yapabileceğini belirten STK’ların olması gelecekteki işbirlikleri için umut verici oldu. Ancak sivil toplumun yasama süreçlerine dahlinin önünde yasal ve zihinsel engeller bulunmaktadır. Katılımcılar kanunlarda yapılabilecek basit düzenlemelerle sivil toplumun önünü tıkayan bu yasal engellerin kaldırılabilmesini belirtiyor. Sivil toplum veya üniversitelerle işbirliği yapmak isteyen kamu kurumlarının yasal engeller sebebiyle farklı zeminler bulmaya girişmesi bir yandan kamu-sivil toplum işbirliğini zorlaştırmakta bir yandan da sivil toplumun aktör olarak süreçlerde bulunmasını engellemektedir. Örneğin, bu yasal engeller arasında, ilçe belediyelerinin afet yönetimi konusunda kendi bünyelerinde departman kurmalarının mümkün olmaması ve dolayısıyla yerel- sivil toplum işbirliğinin ilçe düzeyinde sağlanamaması dikkat çekiyor. Depremle ilgili birimlerin sadece büyükşehir belediyeleri tarafından oluşturulabilmesi afet yönetiminin yerelleşmesinin önünde de birer engel oluyor.

STK’lar Arası İşbirliğinin Önemi

Afet sonrasında sağlıklı yönetilebilmesi için STK’lar arasındaki işbirliğinin artırılmasının, ve, bilgi, birikim paylaşımının önemi vurgulandı. Ayrıca içinde bulunduğumuz dönemde kolayca yapılabilecek bir bilgisayar yazılımıyla insani yardım sağlayan STK’lar arasında bir ihtiyaç ve kaynak haritasının oluşturulmasının önemi üzerinde duruldu. Böyle bir çalışma ile

insani yardımın hangi mevkide ne kadar olduğu, daha kolay ve merkezi bir şekilde görülebileceği ve ihtiyaç sahiplerine daha hızlı ulaştırılabileceği belirtildi. Nakdi yardımın da insani yardıma dahil olduğu belirtilen çalıştayda İzmir’de çalışmalar yapan STK’lar, deprem sonrasında insanların konakladığı çadır bölgelerinde geçirdikleri zamanı azaltmak için kira yardımları yaptıklarını belirttiler. Katılımcı STK’lar arama kurtarmanın yanında psikososyal desteğin deprem sonrası travmaları aşmada önemini vurguladı.

Ayrıca STK’lar arası ideolojik farklılıkların iş birlikleri arasında bir engel teşkil ettiği ve bu durumun işbirliği çabalarını iyi niyet temennilerinin ötesine geçmesini zorlaştırdığı belirtildi. Ancak STK’lar arasında oluşabilecek sağlıklı bir işbirliği ve koordinasyonun birikim paylaşımını artırarak çok hızlı ve etkili sonuçlar doğurabileceği konusunda hemfikir olundu. Bu tür iş birliklerinin sağlanmasında, toplumun her kesimine ulaşan ve bu kesimleri bir araya getirebilme kapasitesine sahip kolaylaştırıcı aktörlerin varlığı önemli.

STK’ların boyut ve kapasitelerine bakılmaksızın geniş ölçekli bir tabanın oluşturulmasının önemi vurgulandı. STK’lar arasında ortak hedefleri olan bir çalışma misyonunun ve takviminin olmaması da sivil toplum arası işbirliğinin güçlenmesinin önünde büyük bir engel olduğu belirtildi.

STK’ların Kamuyla İletişim ve Koordinasyonu

Çalıştayda afet yönetimine yönelik STK’lar arası işbirliğinin ve koordinasyonun artırılmasının oluşturacağı fırsatlar ve işbirliği önündeki engeller detaylıca tartışıldı. Oturumda STK’ları bir araya

getirecek üst bir oluşumun eksikliğine vurgu yapıldı. Bu koordinasyonu düzenleyecek, kapasite artırımını teşvik edecek ve kamuyla iletişimi kolaylaştıracak bir oluşumun gerekliliği pek çok STK yetkilisi tarafından belirtildi. Bu açıdan, AFAD'ın devlet tarafından afet yönetimi ile ilgili yetkilendirilen kurum olması sebebiyle STK'larla işbirliği ve kamu-sivil toplum birlikteliğini güçlendirecek sorumluluğu üzerine almasının en doğru yöntem olacağı paylaşıldı.

Afet yönetiminde paydaşlara sadece sivil toplum ve devlet ikiliği üzerinden yaklaşılmamalı. Birçok farklı paydaşın da ortaklığa ve koordinasyona dahil edilmesi tercihten öte bir zorunluluktur. Katılımcı STK'lar özel sektörün de insani yardım konusunda büyük bir kapasite imkanına sahip olduğunu ve bu bağlamda önemli bir paydaş olarak afet yönetimine dahil edilmesi gerektiğini belirtti. Böylelikle afet sonrasında kaynak azlığının önüne geçilebilir ve daha etkin bir mekanizmayla ihtiyaç sahiplerine ulaşılabilir.

Öte yandan, STK-Kamu ve Kamu-Yerel Yönetim ilişkilerine her depremde siyasi farklılık ve anlaşmazlıklar damgasını vurabilmekte. Bu durum bu ilişkinin gelişmesini engellemekle birlikte, özellikle afet politikalarında etkin bir koordinasyonun başarısını engellemekte ve toplumsal ve insani mağduriyetler yaratılmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin (belediyelerin) hükümetten/ yürütmeden farklı bir siyasi partide olduğu şehirlerde (Van ya da İzmir'de olduğu gibi) ciddi sorunlar yaşanabilmektedir. Özellikle yardım dağıtımlarında, pek çok kişinin arada kalarak ya da iki grubun da radarına giremeyerek mağdur olmasına sebebiyet verebilmektedir.

Kutu 2: AKUT Başkanı Recep Şalcı ile Deprem Araştırma Komisyonu'na ilettikleri öneriler hakkındaki röportajdan kesitler, Sivil Sayfalar, 8 Şubat 2021

Türkiye'de uluslararası düzeyde tek akredite olan STK AKUT mu?

Ulusal düzeyde ilk biz olduk. Kamu adına AFAD ve STK olarak AKUT öncü. Bizden sonra 4 ekip daha akredite oldu ancak onlar henüz başlangıç seviyesinde. Akreditasyon şu açıdan çok önemli: afetlerde insanlar iyi niyetli olarak yardım etmeye çalışıyorlar. Oysa iyi niyetle yapılan her şey iyi değil. O alanda yetkin olmanız lazım. Yetkinlik için, belli standartlara göre sizin uluslararası düzeyde akredite olmanız lazım. AFAD'la yaptığımız işbirliği ile biz STK'lar olarak bu işe standart getirmeye çalıştık. Biz hep standartların olması için çaba gösteriyoruz. Bu alanda kendimizi çok geliştirdik.

Avrupa'da yürüttüğünüz akreditasyon sürecinde AKUT'ta hangi eksikleri gördünüz?

Türkiye'de sivil toplum lider odaklı yönetiliyor. Bir lider ve yanında 10 kişi var. Lider ne kadar sürüklerse STK o kadar başarılı oluyor. Lider biraz yorulur ya da değişirse yapı tamamen çöküyor. Biz deneyimlerimizden bunu gördük. Bundan sonraki süreçte lider odaklı değil kurumsal odaklı çalışmaya odaklandık: görev tanımının çok net olması ve herkesin yetkilerinin sınırlı olması için çalışmaya başladık.

STK'larda lider ne derse herkes onu yapmaya çalışıyor. Bu istediğimiz bir yapı değil. Türkiye'de STK'lar sadece sahada çalışan bir ekip görünüyor; biz

görselliğe önem veriyoruz. Oysa arka planda, kurumsal düzeyde, sürdürülebilir finans oluşturacak çok ciddi bir ekibe ihtiyaç var. Biz bunu oluşturmaya gayret ettik. Önce eleştirildi ancak bu yapı oturmaya başladıktan sonra hızlı yol almaya başladık. Bu standart ve kurumsal yapı oluşunca, kuruma güven artıyor. STK'larda olması gereken yapı bu.

AKUT da bu yapıyı oturtana dek bu sancıyı yaşadık. Nasuh Mahruki AKUT'ta çok başarılı ve popüler idi. Ama başkan değişiminden sonra biri sürü yorum yapıldı: "AKUT bitti mi?" gibi. Başkan olarak ben ön plana çıkmayı sevmiyorum. Biz kurum olarak AKUT'un ön planda olmasını istiyoruz. Özellikle son 1 yılda kurum gerçekten lider ya da kişi düzeyinde değil yapıda-kurumsal düzeyde başarılı olmaya başlayınca gönüllülerin de motivasyonu artıyor.

Türkiye'de sivil toplumun bir sıkıntısı da bu, sivil topluma emek veren gönüllüklerin ihtiyaçlarını karşılamak gerekiyor. Gönüllülerin ihtiyacı finansal değil, onların görünür olması emeklerinin övülmesi gerekiyor. Bunu yapınca gönüllüler daha motive çalışmaya başlıyorlar. Özellikle afetler konusunda çalışan STK'lar bunu yapmalı. Sadece kamera önünde görünen değil, kameranın arkasında binlerce insan çok ciddi emek veriyor. Sadece STK'larda değil tüm kurumlarda liderler önemli fakat kurumsallık en temel şart.

Biz AKUT olarak AB düzeyinde akreditasyon sürecinde bunu gördük. Biz çok iyi kurtarama yaptığımızı düşünürken akredite sürecinde çok zorlandık. Çünkü 15 kişilik bir ekip önde çalışırken, bunun arkasında 30 kişilik bir ekip daha olması gerekiyor. Sistemin kurulması hem prosedür hem görev tanımlarının net

olması, uzun vadede başarıyı getiriyor. Biz Akut'ta bunu başardık.

Afetlere hazırlık sürecinde çok hızlı gidiliyor ama bunun sürdürülebilir olması gerekiyor. Sadece birilerinin inisiyatifiyle yürümez, toplumun da baskısı ile bunun devam etmesi gerekiyor.

Genel olarak Türkiye'de deprem öncesine değil, ağırlıklı olarak afet sonrası kurtarma çalışmalarına ağırlık verildiği ve alanda başarılı olunduğu tespitlerine katılır mısınız?

Deprem sonrasındaki müdahalede dünyanın en iyi ekiplerinden birisiyiz hem sivil toplum hem devlet olarak. Ama son 2-3 yıldır, tüm planlar deprem öncesine göre yapılmaya başlandı. Önce afetselliğin tespit edilmesi gerekiyor. Depremden çok bahsediyorum ama küresel ısınma ile seller, kuraklık, salgın gibi çok ciddi problemleri deneyimliyoruz.

Burada AFAD şunu yaptı: önce afetselliği belirlemeye sonra afet haritalarını oluşturmaya başladı. Ardından da bu bölgelerde iyileştirmelere başladı. Bu yol haritasını sürdürürsek bu sorunların 10 yılda % 60'ını çözebiliriz. Afetlere hazırlık sürecinde çok çok hızlı gidiliyor ama bunun sürdürülebilir olması gerekiyor. Sadece birilerinin inisiyatifi yürümez, toplumun da baskısı ile bunun devam etmesi gerekiyor. Mevzuatta yerel yönetimler, yetkili olmalarına rağmen biraz geri planda duruyorlar. Heyelan gelecek bölgeye yerel yönetimler yapı iznine hayır demeli. Birilerin orada kötü olması, çarpık yapılara hayır demesi gerekiyor.

Bu alanda da devlet çok planlı çalışıyor, projelerde artık planlamadan çıkıp uygulamaya geçildi. Mecliste yapılan

deprem üzerine bir araştırma komisyonu sürüyor. Biz de Komisyon çalışmalarına katıldık, görüşlerimizi ilettik. Fay yasası çalışmaları yapılıyor. Binaların depreme dayanıklılığının kontrol edilmesi için İçişleri Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından tüm kentlere talimat gönderildi. Amaç dışı ve kötü yapılaşma varsa, iyileştirilmesi için çalışmalar başladı.

Bütün bunları ben şuradan biliyorum; **Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu** içindeyim. Önceden sadece kamu kurumlarında bu kararlar alınırken, artık STK ve akademiden de bizler kurulun içindeyiz. Bu kurulda çok ciddi tartışmalar oluyor. Önerileri uygulamaya başladılar. Bu da Türkiye için sevindirici bir durum.

Bu kurul dışında AKUT, karar alıcılara önerilerini iletiyor mu? Savunuculuk boyutunda ne yapıyorsunuz?

Bu konuda çok etkin değildik. Son 1 yıldır bu kurumsallaşma çabalarımız sayesinde bu eksikliği gördük. Sadece birilerini kurtararak kahraman olmazsınız, ki biz kahraman olmayı sevmiyoruz. Marka gücümüzü olumlu kullanmaya gayret ediyoruz. Bu kapsamda yerel yönetimlere bu ihtiyacı anlattık ve çok sık toplantılar yaptık. Yerel yönetimlere, önce eksikleri gösterdik, bölgenizde bu eksikler var dedik. Birçok belediye ile beraber çalışmalar yürütüyoruz. Yerel yönetimlerin Acil Durum Eylem Planlarını gözden geçirdik, eksikleri gösterdik.

İlk başta yerel yönetimlerin yaklaşımı "size destek olalım ve ekip kuralım" şeklinde idi. Biz ise onlara zor olanı önerdik: "sizin asli göreviniz olan o bölgenin afetselliğini ortadan kaldırmak" dedik. Çok açık bir şekilde şunu da söyledik: "eğer bu kararları uygularsanız, belki bir dönem sonra

seçilmeyeceksiniz ama uzun vadede hem vicdanen hem hukuken rahat edeceksiniz" dedik. Şu an 12'den fazla belediye ile çalışmalara başladık. Birçok belediye ile de protokol aşamasındayız. İl Risk Azaltma Planlama sürecinde belediyenin katılması için çok uğraştık. Bakanlık seviyesinde görüşmelere başladık. Yerel yönetimler ne kadar depreme karşı mücadelenin farkında olursa o kadar başarılı olacağız çünkü bölgeyi en iyi bilen yerel idareler. Yani somut olarak biz bu uygulamalara başladık.

Türkiye'de aynı işi yapan STK'lar, dayanışma yerine biraz rekabet ortamına giriyorlar. Çünkü gönüllük ilkesi ile çalışan STK'lar, sürdürülebilir yapıları olmadığından, ne kadar görünür olurlarsa o kadar kaynak elde ediyorlar.

Diğer STK'larla iş birliği yapıyor musunuz?

Türkiye'de aynı işi yapan STK'lar, üzülerek söylüyorum, dayanışma yerine biraz rekabet ortamına giriyorlar. Çünkü gönüllük ilkesi ile çalışan STK'lar, sürdürülebilir yapıları olmadığından, ne kadar görünür olurlarsa o kadar kaynak elde ediyorlar. Çok üzücü ama afetlerde çok iyi çalıştığımız diğer STK'lar, bir kazazede enkazdan çıkarılırken birbirimizi itekleyerek bir anda kameralara hangimizin daha çok görüneceği gibi çirkin bir görüntü veriyoruz. Biz bu görüntüyü vermemek için son İzmir depreminde enkazdan çıktık, bunun bir parçası olmak istemedik. Enkazlarda canlı çıkarılırken AKUT'u göremezsiniz. Bu hassasiyetin etik boyutu var: biz enkazdan çıkarılırken kameralarda görünmemesi için önlem alıyoruz, bazen battaniye çekiyoruz. Bu nedenle medyatik olmamakla eleştirildik ama bizim doğrumuz bu.

Diğer STK'ların da zamanla bu noktaya geleceğini düşünüyorum. Bu bir süreç. Türkiye'de STK'lar çok genç. Rekabetyerine dayanışma kısmını öne çıkarmamız lazım. Bu başladı diyebilirim. Arama kurtarma ile ilgili STK'lar ile toplantılar yapıyoruz. Bununla ilgili görüşmelerde bulunuyoruz. AKUT olarak onların kapasitelerini yükseltmek için diğer STK'lara hem mentorluk hem eğitim veriyoruz. Bizim standartlarımız ve prosedürlerimiz var, bunun avantajlarından onların da faydalanmasını istiyoruz. BM ve AB standartlarında hep beraber iş yapalım istiyoruz. Son 1 yıldır ilginç şekilde bunu öğrenmeye başladık ancak henüz öğrendik diyemem. Umarım böyle gider. Sadece arama kurtarma alanında değil, diğer alanlarda da STK'lar ne kadar dirsek teması içinde olurlarsa, o kadar güçlü olacak ve politikaların oluşmasında söz sahibi olacaklar. Bireysel olarak cılız sesler yerine, birlikte ve farklılığımızı da koruyarak koordineli çalışırsak, o zaman eksiklerimizin tamamlanması çok daha kolay olacak.

Meclis Araştırma Komisyonu'na davet edilen ve görüşlerini ileten az sayıdaki STK'dan birisiniz: Komisyon'da hangi konuları dile getirdiniz? Ne önerdiniz?

Komisyon'da beklediğimizden daha büyük ilgi gördük. Vekiller gerçekten işin nasıl yapılabileceği konusunda biraz çalışmışlar. Biz sadece uzman olduğumuz alanda, arama kurtarma ve afet öncesi eğitim ve bilinçlendirmede konusunda önerilerde bulduk.

Komisyon'da ilk söylediğimiz şey şu idi: "bir ülkenin arama kurtarma ekibi ne kadar güçlü ise afet öncesi hazırlıklarının kadar eksiktir." Bu sözümüz şaşkınlık yarattı. Çünkü "bizim en başta arama kurtarma öncelikli politikadan

vazgeçmemiz gerekir" dedik. Biz, arama kurtarma alanında uzman bir STK olarak, siyasilerden güçlenmemizi talep etmedik. Komisyon'da birçok önerimizi dile getirdik:

"Bir ülkenin arama kurtarma ekibi ne kadar güçlü ise afet öncesi hazırlıkları o kadar eksiktir!"

- Türkiye'de afetselliğin net olarak belirlenmesi gerekiyor.
- Herkesin yetkin olduğu alanda afetlere müdahale etmesi gerekiyor. "Afet turisti" dediğimiz kişiler her şeyi yapabileceklerini sanıyor. Oysa herkesin müdahale alanı sınırlı olmalı.
- Özellikle bazı bölgelerde can kayıplarının yanında ekonomik kayıplar, Elâzığ ve Van depreminde olduğu gibi çok fazla hayvan ölümleri de olabiliyor. Mesela hayvanların kaldığı yerlerin de standartlarının belirlenmesi gerekiyor.
- Afetlere hazırlık konusunda ilkokuldan itibaren eğitimlerin müfredata konması, tehlikeleri göstererek özellikle bu eğitimleri veren herkesin belli bir standartta sahip olması gerekiyor. Bazı STK'lar anılarını anlatıp birkaç foto ile deprem bilinçlendirme semineri veriyor. Deprem bilinçlendirme seminerlerini eğitimciler vermeli.
- Deprem gibi afet durumlarında engelliler üzerinde daha çok çalışılması gerekiyor. İzmir'de engelli bir yurttaşımız, deprem sonrası gelen sudan kaçamadığı için vefat etti. AKUT'un Eskişehir Üniversitesi ile ortak çalışmalar vardı, bunun gibi

çalışmaların geliştirilmesi gerektiğini ifade ettik.

- Afet anı ve sonrasında değil afet öncesine ilişkin düzenlemelerin kanunla zorunlu hale getirilmesi, bu işin vatandaşın inisiyatifine bırakılmaması konusunda önerilerinde bulduk.
- Uluslararası akreditasyon sürecinin Türkiye’de de oluşturulması ve bunun sadece devlet ve sivil toplumun birada oluşturacağı ortak bir kurulu tarafından yapılması gerektiğini ifade ettik.
- Üzülerek söylüyorum, Türkiye’de siyaset hala bazı şeylerin üzerinde, oysa afetin siyaset üstü politikalarla yönetilmesi gerekiyor. Küçük hesapların üzerinde değil, deprem ve diğer afet durumlarında daha somut çalışmaların yapılması gerektiğini ifade ettik.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın çalışmalarına diğer STK’ların da destek vermesi, Mimarlar Odası, İnşaat Odası gibi kurumların bilgilerinden faydalanılması gerektiğinden bahsettik.
- Afetlerden sonra toplanma bölgelerinin belirlenmesi ve altyapılarının hazırlanması gerektiği konusunda önerimiz çok ilgi gördü. Afet sonrası toplanma alanlarında, su ve tuvalet kabini gibi yapıların olması gerekiyor.
- Türkiye’de artık afet kültürünün artık yerleşmesi gerektiğini söyledik. Önemli olanın, afetin öncesinde

yapılacak çalışmalar olduğunu ve muhakkak afet sonrasında profesyonel kişiler tarafından psikososyal desteklerin daha etkin şekilde verilmesi gerektiğini ifade ettik. İyi niyetli STK’ların bir şey yapmaya çalışması da olumlu ancak bu tür çalışmaların daha profesyonel olması gerekiyor.

- STK’ların ve gönüllülerin geliştirilmesi için yönetmeliklerde değişiklik olması, özellikle kamu ve özel sektör çalışanlarının afetlerde çalışması için kolaylıklar sağlanması için önerileri bulduk.

Vekiller önerilerimizi dikkatle dinlediler, umarım hayata geçirilir.

İstanbul gibi büyük kentlerde pandemi ve ekonomik kısıtlarda depreme hazır olmak ne ölçüde mümkün? Yurttaşlar ne yapabilirler?

Kamu binaların yüzde 96’sı güçlendirildi, çok az kısmı kaldı. Yine de % 4 az bir rakam değil. Depreme özellikle büyük kentlerde nerede yakalanacağımız belli değil. Öncelikle bir milli seferlik haline getirilmesi gereken bir süreç. Ne devlet tek başına bunu yapabilir ne yerel idareler ne de vatandaş. Hiçbir aktör bunu tek başına yapamaz. Bu üç unsurun birbirine güvenmesi çok önemli. Kentsel dönüşüm rantsal dönüşüme dönüşmemeli. Kentsel dönüşüm çok hızlı ilerlese bile, yapıları çok ciddi denetleyecek mekanizmalar olmalı. İstanbul Yunanistan’dan daha büyük, mevcut bütçeler İstanbul depremine hazırlık için yetersiz kalacak. Ancak bu bizi ümitsizliğe sevk etmemeli. Biz, tüm süreci adım adım planlamalı, iş birliği yapmalıyız.

Bu noktada vatandaşlar da şunları yapmalı:

1. Yurttaşların sorumlulukları ve yetkileri var: karar alıcıların faaliyetlerini takip etmeleri ve görüşlerini, önerilerini iletmeli, siyasetler üzerinden baskı uygulamalı.
2. Ev alırken ya da kiralarırken evin sadece manzarasına değil aynı zamanda binanın zemin etüdüne de bakmalılar. Bina deprem yönetmeliğine göre yapılmış mı? Bunu araştırmalılar. Bu önlemlerin yanında kamu-yerel yönetim-STK arasında iyi bir planlama ile yıllar süren bir çalışma yapılmalı ve süreci bu şekilde sonuca ulaştırmak gerekiyor.

İstanbul’da iseniz işiniz gerçekten çok zor. Eviniz, işyeriniz, kamu kurumlarının hepsinin sağlam olması gerekiyor. Şu an bundan emin olamayız çünkü 2003 öncesinde yapılan binaların nasıl yapıldığını bilmiyoruz. Dolayısıyla 2003 öncesi yapılan binaların tümü tehlikeli binalar. Bunların yenilenmesi de kısa sürede ekonomik olarak mümkün değil. Bu binaların 5 yıl içinde %20’sinin yenilenmesi planlanıyor ki bu bile çok iyi rakam. Umarım başarırız.

Bu konuda genelde Japonya örnek gösterilir ancak benim idol ülkem Şili. Şili’de 1969 yılındaki depremde 300 bin insan hayatını kaybetti. Sonra Şili, kentsel dönüşümü çok iyi uyguladı. 2012’deki 9.1 şiddetindeki depremde sadece 8 kişi hayatını kaybetti. Muhteşem bir başarı hikayesi. Biz de inanırsak ve birbirimize güvenip, planlama ile çalışmayı başlatırsak, başaracağımıza inanıyorum. Bu sürecin komple bir planlama ile yapılması ve bütün olarak ele alınması gerekiyor.

Afet öncesi hazırlık yapıp, binaların sağlamlaştırılması gerekiyor. Temel çözüm bu.

Son birkaç yılda Türkiye’de “olumlu gelişmeler var” dediniz; ancak 2020’de tüm dünyada depremde oluşan 180 civarındaki can kaybının 160’tan fazlası Türkiye’de oldu. Biz neden hala çok can kaybı veriyoruz?

Bu çok üzücü tabii. Türkiye İstanbul depremine odaklanmışken, biz 2018’den beri İzmir için hazırlık yapıyorduk. Dünya riskli kentler sıralamasında İstanbul 75. sırada, İzmir ise 25. sırada. Hala İzmir’de büyük bir depremini bekliyoruz. İzmir afetsellik konusunda çok riskli bir kent. Kötu yapılaşması çok fazla. Zemin etüdü yapılmadan yapılaşma yüksek olduğu için yeni bir depremde yine aynı şeyler olacak. Şu an bununla ilgili bir çalışma yapılıyor ancak bunun ekonomik maliyeti yüksek.

Türkiye artık depremlerde insan kaybetmemeli. Biz 2 günde İzmir’e gittik, herkesi kurtardık diye övünemeyiz. Bu büyüklükte depremlerde binalarımız yıkılmamalı. Binaları güçlendirirsek AKUT’a da ihtiyaç kalmayacak. Biz şu an dünyadaki en iyi arama kurtarmanın Türkiye’de olması ile tecrübemizle övünüyoruz. Tecrübe dediğimiz şey bu kayıplarla kazanıldı. Oysa biz tecrübesiz olalım, bize ihtiyaç olmasın, binalarımız sağlam olsun diyoruz. Artık biz buna bir dur diyebilmemiz gerekiyor. Bunun için afet öncesi hazırlık yapıp, binaların sağlamlaştırılması gerekiyor. Temel çözüm bu.

Sivil topluma ve yurttaşlara bir mesajınız var mı?

Özellikle STK’lar olarak son dönemde düştüğümüz bir hata var: her işi yapalım, burası da popüler oldu yaklaşımı. Bu

doğru değil. Biz STK'lar olarak uzman olduğumuz alanlarda çalışmalıyız. O uzman olduğumuz alanda en üst standartlarda çalışmalıyız. Gerekliyse, politikaların oluşmasında etki etmeliyiz. STK'ların ana amacı bu olmalı. Ama Türkiye'de bazı STK'lar ya AB projeleri yapmak ya da popüler olup başış elde etme mantığına girdi. Bu yaklaşımdan çıkıp sivil toplum olarak, güçlü kurumlar olma hedefimiz olmalı. Tüm STK'ların ana hedefi bu olmalı. Bunu yaparken de benzer işi yapanların rekabet halinde değil dayanışma içinde çalışması gerekiyor ki biz bu afetlerle başa çıkalım.

Afetlere hazırlık olmamız için devlet, yerel yönetim, STK'lar ve vatandaş ortak çalışmamız gerekiyor. Eğer bu ortak çalışmayı başarırırsak her şeyin üstesinden geleceğiz. Hiç zor değil bunu başarmamız; yeter ki egoları kenara koyup, ortak çalışma kültürünü kazanmak.

Yerelleşme İhtiyacı

Katılımcıların belirttiği diğer bir husus da afet yönetiminde yerelleşmenin muhtarlık seviyesine kadar indirilmesi gerektiği oldu. Özellikle arama kurtarma sürecinin kolaylaştırılması için muhtarlıklar ve sivil toplum arasında bir veritabanı oluşturulmasının önemi dile getirildi.

Afet yönetim süreçlerinin mahallelere ve ilçelere daha fazla yetki verilerek yerelleşmesi gerekmektedir. İlçe belediyeleri ve muhtarlıklar afet yönetim süreçlerine dahil edilmelidir. Merkezi kararların yerelle şeffaf bir biçimde paylaşılarak merkez-yerel koordinasyonu güçlendirilmelidir.

Çalışmaya katılan yerel yönetim temsilcileri de yerel düzeyde İstanbul ve

İzmir'de hayata geçirilen ve geçirilmesi planlanan faaliyetleri paylaştı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden katılımcı, sivil toplum ile yerel yönetimler arasında iş birliği kurulmasında STK'lara ilişkin yeterli bilginin ve netliğinin olmamasını sorun olarak gördüklerini aktardı. Sivil toplumun sürece dahil olması için yasal ve idari sorunları olan sivil aktörler hakkında derli toplu bilgiye ulaşamadıklarını, İBB olarak düzenledikleri Deprem Çalıştayı esnasında davet edilecek STK'ların belirlenmesinde yaşadıkları deneyimi aktararak ifade etti. Afet alanında çalışan ve profesyonel çalışma yürüten STK'ların belirlenmesininin gerekliliğine yapılan vurgu, çalıştayın en önemli çıktılarından oldu.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden katılımcı, İzmir'in afete hazırlıklı olmadığını fark ettiklerini, zemin etüdü yapılmadan binaların kontrolsüz şekilde büyümesinin yeni bir deprem durumunda daha ağır kayıplar yaratacağını hatırlattı. Belediye bünyesinde afete müdahalede ilgili daire başkanlıklarında bilgi alarak, gönüllük alanları belirledikten sonra ilgili STK'larla birlikte çalışacaklarını belirtti. İzmir depreminin kendilerine kurumsal bir ders verdiğini ve afetle mücadele konusunda adım atmaya teşvik ettiğini söyledi.

Yerel yönetimlerin bu beyanları, TBMM Deprem Komisyonu'na yansıyan koordinasyon ve işbirliği konularında yapılan plan ve stratejilerin ve bunlardaki STK koordinasyonunun söylendiği kadar ideal olmadığını gözler önüne seriyor.

Kırılğan Gruplar

Depremlerde sivil toplumun rolüne ilişkin en önemli konulardan biri kırılğan gruplarla çalışan STK'ların rolü. Yerleşme ve yardım talepleri her zaman talep

doğrultusunda karşılanamayabiliyor. Bu noktada, örneğin göçmenlerin ya da bu yardımlara erişme kapasitesi kısıtlı olan diğer kırılğan grupların yardımlara ulaşması oldukça zor oluyor. Bu noktada, STK'ların insan hakları çerçevesinde bu grupların ihtiyaçlarını tespit edip, gidermeye yönelik faaliyetlerde bulunmasının önemi büyük.

Sivil Toplum Yasa ve Önleyici Tedbirleri Bekliyor

Binaların depreme dayanıklı olup olmadığı, depremler sonrasında binalar için güçlendirme yapılıp yapılmadığı, önleyici tedbirlerin eksikliği nedeniyle ciddi depremler sonrası yaşanacak felaketin boyutları herkesi korkutuyor.

Arama kurtarma kapasitesinin artırılması afetleri önleyici pratikler değil, afet sonrası yaraların sarılmasını kolaylaştırıcı çabalardır. Bu sebeple sivil toplumun bu alana yoğunlaşması önemli olsa da kamunun afet öncesi fiziki ve yasal önlemleri alması en önemli konudur. Kentsel dönüşüm yasının ve 6306 sayılı kanunun uygulama biçimi rant odaklı bir şekil almış durumdadır. İmar barışı adı verilen süreçte zemin sorunu olan binalara oturma izni verildiği görülmüştür. İdare, öncül çabalarla uygulamaları sıkılaştırmadıkça sivil toplumun dayanışma odaklı enerji biriktirmesi 1999 depremi sonrasında da görüldüğü üzere çözüm olmamıştır ve ilerideki olası afetler karşısında da çözüm olmayacaktır.

Afet sonrası toplanma alanlarının imara açılması büyük bir sorun olarak görünmektedir. Ancak sadece toplanma alanları değil afet sonrası için

barınma alanlarının da oluşturulması gerekmektedir. Bu doğrultuda kamu ve sivil toplum iş birliği güçlendirilmelidir.

Kutu 3: 4 Mart 2021 "STK'lar Arası İşbirliği ve Kamudan Beklentiler" konulu sivil toplum ve deprem çalıştayından görüşler: TBMM Deprem Araştırma Komisyonu Üyesi Milletvekilleri (CHP ve HDP) ve DEVA Partisi temsilcisi

Çalışmaya katılan Meclis Deprem Araştırma Komisyon Üyesi CHP Adana Milletvekili Dr. Müzeyyen Şevkin, her yıl afetler nedeniyle Türkiye'de ortalama 200 kişinin hayatını kaybettiğini aktararak, kişisel olarak ve parti düzeyinde depremle mücadeleye ilişkin sorun alanları ile çözüm önerilerini aktardı. 4208 sayılı Yapı Denetim Yasası'nın ihtiyaca cevap vermediğini, çok yozlaştırıldığını, kentsel dönüşümün ranta dayalı olarak algılandığını söyleyen Şevkin, Fay Yasası'nın çıkmasını çok önemsendiğini kaydetti. Komisyon'un hazırlayacağı rapordan ziyade sahici önlemlerin alınarak mevcut yasal tedbirlerin hayata geçirilmesinin, 2 yılda bir binaların güvenilirliğini test eden karne verilmesi, deprem vergisinin amaca yönelik olarak kullanılması, imar affına kesinlikle gidilmemesi, jeoloji mühendislerinin denetim sürecinden yer bulması gibi tavsiyelerini paylaştı.

Çalışmaya katılan diğer Deprem Araştırma Komisyonu üyesi HDP İstanbul milletvekili Ali Kenanoğlu, Meclisin bugüne dek 6 kez deprem konusunda araştırma komisyonu kurduğunu, özellikle 1999 ve 2010 Deprem Araştırma Komisyon raporlarının çok değerli olduğunu, asıl sorunun raporlarda yer

alan önerilerin hayata geçirilmemesinde yattığını kaydetti. Kentsel dönüşümde hem siyasilerin hem vatandaşların rant odaklı baktıklarına dikkat çeken Kenanoğlu, riskli alanlarda genel olarak ciddi bir denetimsizlik olduğunu kaydetti. STK'ların afet alanında halihazırda deprem öncesi-anı ve sonrasına dair yürüttükleri faaliyetlerde birbirleri ile ve diğer kurumlarla koordinasyonun önemini yineleyen Kenanoğlu, AKUT gibi başarılı STK örneklerine rağmen, deprem anında en çok sıkıntının koordinasyon konusunda olduğunu gözlemlediklerini aktardı. Kenanoğlu ayrıca, çalışmaya katılan STK'ların Deprem Araştırma Komisyon üyesi vekiller ile görüşmesi konusunda destek sunacağını sözlerine ekledi. [Gerçekleşmedi]

Çalışmaya katılan bir diğer siyasi aktör **DEVA Partisi'nden Ayhan Yılmaz** idi. Yılmaz, parti olarak Komisyon'a sundukları rapordan öne çıkan bazı hususları paylaştı ve Türkiye'de arama kurtarma ve müdahale kapasitesinin afetsellik riski ile orantılı olmayacak düzeyde düşük olduğunu vurguladı. Yılmaz, AFAD ve diğer tüm STK'lar ile itfaiye teşkilatı dahil edilse bile Türkiye ile benzer durumdaki ülkelere kıyasla düşük seviyede olunan arama kurtarma faaliyetlerinin kamuoyunun dikkatine sunduklarını kaydetti. Yılmaz ayrıca, afet sonrası iyileştirme konusunda daha entegre bir yaklaşım sunulması gerektiğini İl Afet Risk Azaltma planlarının hazırlanmasını ise önemli ve olumlu bir adım olarak gördüklerini kaydetti.

3. BÖLÜM

STK'LARIN DEPREM POLİTİKALARINA KATILIMINA YÖNELİK ÖNERİLER

a. TBMM Deprem Araştırma Komisyonu Raporunun Bağlayıcılığının Sağlanması

Araştırma Komisyonunun, bulgularını içeren bir rapor yazması kadar, bu rapordaki tespitlerin uygulama takibi de oldukça önemlidir. Raporda ortaya konan tespit ve tavsiyelerin izlenmesi ve denetlenmesi süreci açıkça ortaya konmalıdır. Meclis Başkanlığı, periyodik olarak, ilgili kurumlara raporda yer alan alınması gereken tedbirlerin ne kadarının uygulamaya geçirildiğini sormalıdır. STK'lar da Komisyon raporu bulgularının ve tavsiyelerinin uygulanması süreçlerinin takipçisi olmalıdır, periyodik toplantılar ve raporlarla süreci izlemelidirler.

b. TBMM Deprem Araştırma Komisyonu'nun Daimi İhtisas Komisyonuna Dönüşmesi

Komisyonun ortak akıl oluşturmaya yönelik çabası, görüşmelere, tutanaklara yansıdığı kadarıyla siyasi çekişmelerin çok az yansımış olması ve uzlaşma zemininin oluşmuş olması, afet ve deprem konusunun siyaset üstü bir yaklaşımla sürdürülebileceğine dair umut veriyor.

Mecliste kurulan deprem komisyonu bir araştırma komisyonu olması sebebiyle sürelidir. Meclisin prestijiyyle belli konuları halkın gündemine almak için araştırma komisyonları oldukça önemli. Ancak deprem ve afet riski Türkiye için sürekli gündemde tutulması gereken bir konu. Dolayısıyla deprem araştırma komisyonunun bir ihtisas komisyonuna dönüştürülerek sürekli hale getirilmesi ve komisyonun sivil toplum kuruluşlarıyla

daha etkin ve sürekli olarak görüşme halinde olması sivil toplumun sürece dahil oluş biçimini ve etkisini artıracaktır.

Daimi Komisyon, Meclis Araştırma Komisyonu'nun belirlediği yasal boşlukların doldurulmasında, deprem tedbirlerinin güçlendirilmesi için mevcut yasalardaki değişikliklerin hayata geçirilmesi ve Araştırma Komisyonu'nun gündemine giren Fay Yasası'nın hazırlanması gibi yasama faaliyetlerinde STK katılımını sağlamalıdır. Bu katılım, vatandaşların da kendisini afet ve deprem meselesinin önemli bir paydaşı olarak hissetmesini sağlayacaktır.

Meclis Araştırma Komisyonu ya da İhtisas Komisyonlarına sadece meslek odalarının değil alanlarına ve faaliyetlerine göre çeşitlilik gösteren ve toplumun farklılıklarını yansıtan STK'ların deneyim ve uzmanlıklarını paylaşmak üzere katılım göstermesi sağlanmalıdır. Katılım sağlanırken, STK'lar arası çeşitlilik gözetilmelidir. STK'ların tümü toplantı ve görüşmelere çağrılmasa da, STK'lara açık bir şekilde katkı sunma çağrısı bizzat ilgili Komisyon tarafından yapılmalı ve bu konudaki mekanizmaları açık ve net bir şekilde websitesi ve basın yoluyla bildirilmelidir. Gelen katkılarının, Komisyon tutanakları gibi şeffaf ve bütünlüklü bir şekilde Komisyon üyeleri, bütün milletvekilleri ve kamuoyuyla paylaşılması gerekmektedir. Meclis, STK önerilerinin ne şekilde toplanıp, işleme konacağı ve rapora nasıl yansıtılacağına dair bir yöntem sunmalıdır.

Aynı şekilde Meclis Komisyonlarının saha ziyaretlerinde il ve ilçelerdeki STK'larla bir araya gelmek ve onları açık çağrı usulüyle dinlemeleri önemlidir. Bu saha ziyaretlerinin resmiyete boğulmaması

ve açık ve şeffaf görüş paylaşma platformlarının kurulması önemlidir.

c. STK'ların Deprem ve Afet Çalışmalarının Güçlendirilmesi

STK'lar arası işbirliğini artırmaya yönelik bir öneri olarak, STK'ların girişimiyle afet ve deprem süreçlerine ilişkin çalışan STK'lar yerel ve ulusal düzeyde haritalandırılmalı. Bu haritalar mahallelerden başlayarak, illeri ve tüm ülkeyi kapsayacak seviyelerde hazırlanmalı ve kamu, yerel yönetim ve bütün STK'ların kullanımına sunulmalı. Bu haritalar periyodik olarak güncellenmeli.

STK'lar, siyasi süreçlere katılımın son derece kısıtlı olduğu bu zamanlarda, açılan olanakları iyi değerlendirmeli ve uzmanlık, bilgi ve becerilerini bu kanallara ulaştırmak konusunu daha fazla gündeme almalı.

STK'lara açılacak alanının, STK'ların faaliyet yetenekleri ve kapasiteleriyle ne derece uyumlu olduğunun anlaşılması da özellikle STK'ların muğlak bırakmaması gereken bir durumdur. STK'ların kapasite ve yetenekleri, kamunun STK'lara açtığı alan ve misyonlar için uygun mu sorusu, STK'ların iç işleyişinde sürekli olarak gündemde tutulmalı.

STK'lar kendilerine açılan alanlarda ya da zorladıkları kanallar için profesyonel çıktılar üretmeli. STK'lar potansiyellerini ve profesyonellik ölçütlerini test etmeli ve profesyonel ve sistematik çalışmalarını ispat etmeli.

Bu doğrultuda önerilerimiz:

- Deprem alanında çalışacak STK'ların bir hazırlık safhasına girmesi;

- Bir araya gelerek platform şeklinde hareket etmeleri;
- Varolan platformların paydaşlarının çeşitlenmesi;
- Aynı illerde çalışan büyük dernek ve vakıfların şubelerinin birbirleriyle rekabet içerisinde değil, işbirliğine yönelik çalışmalar yürütmesi;
- Yasama süreçlerinden uzak durmaması ve bu süreçlerin paydaşı olması;
- Kırılgan grupları temsil eden STK'ların (göçmen, kadın, engelliler) projelerine siyasi etki performansını eklemesi ve başarı ölçütü olarak siyasi etkiyi gündeme alması.
- STK'ların kendi çalıştıkları alanlardan bağımsız olarak, afetler, depremler, iklim krizi ve salgın gibi gündelik hayatı etkileyen konuları politika, plan ve programlara dahil etmesi, bu bakış açısının ana programlara yerleştirilmesi;
- STK'ların konu ve alanlarından bağımsız afet & deprem durumlarında işleme koyacakları ve kaynak ve ağlarını harekete geçirecekleri acil durum planlarının hazır olması.
- STK'lar afet gibi can alıcı bir konuda işbirliğinin önünü tıkayan siyasi çekişmeler ve farklılıklara karşı merkezi ve yerel yönetim ve süreçlerin paydaşı olan STK'lar arasında protokol oluşturmaya yönelik bir çalışma yürütebilirler.
- Bu protokol, deprem sahasında, aktörler arasındaki ilişkiler siyasi nedenlerle sekteye uğruyorsa, olası anlaşmazlık durumlarında ortaya çıkacak meseleleri ele almada ve sorunların üstesinden gelmede etkili olabilir.

www.sivilsayfalar.org